

หลักการและกฎหมาย เกี่ยวกับการดูแลเด็กนอกระบบการศึกษา

(General Principles and Laws for Supporting Out-of-School Children)

หน่วยปฏิบัติการวิจัยเพื่อการพัฒนาเด็กและเยาวชน
คณะครุศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

หลักการและกฎหมายเกี่ยวกับการดูแลเด็กนอกระบบการศึกษา (General Principles and Laws for Supporting Out-of-School Children)

พิมพ์ครั้งที่ 1 พ.ศ. 2564 จำนวน 1,000 เล่ม
ISBN 978-616-93691-4-1

สงวนลิขสิทธิ์/จัดทำ

กองทุนเพื่อความเสมอภาคทางการศึกษา (กสศ.)

หน่วยปฏิบัติการวิจัยเพื่อการพัฒนาด้านเด็กและเยาวชน คณะครุศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

ที่ปรึกษา

รศ.ดร.วีระเทพ ปทุมเจริญวัฒนา

หน่วยปฏิบัติการวิจัยเพื่อการพัฒนาด้านเด็กและเยาวชน
ภาควิชาการศึกษาตลอดชีวิต คณะครุศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

รศ.ดร.วรรรัตน์ ปทุมเจริญวัฒนา

ภาควิชาการศึกษาตลอดชีวิต คณะครุศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

ผศ.ดร.สุวิธิดา จรุงเกียรติกุล

ภาควิชาการศึกษาตลอดชีวิต คณะครุศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

ดร.กชพร จุ่มมณี

ภาควิชาการศึกษาตลอดชีวิต คณะครุศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

ผศ.ดร.ระวี จุฑาทุสงค์

ภาควิชาการพัฒนาระบบนิเวศและชุมชน
คณะศึกษาศาสตร์และพัฒนศาสตร์ มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์

ผู้เขียน

น.ส.นภาพร สุนันท์ลิگانนท์

หน่วยปฏิบัติการวิจัยเพื่อการพัฒนาด้านเด็กและเยาวชน
คณะครุศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

น.ส.दानา โมหมะหมัดรักชาผล

หน่วยปฏิบัติการวิจัยเพื่อการพัฒนาด้านเด็กและเยาวชน
คณะครุศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

บรรณาธิการเล่ม/พิสูจน์อักษร

น.ส.ชุตินา ชุมพงค์

หน่วยปฏิบัติการวิจัยเพื่อการพัฒนาด้านเด็กและเยาวชน
คณะครุศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

บรรณาธิการศิลปกรรม

น.ส.อรสมუნ ศานตวิวงศ์สกุล

หน่วยปฏิบัติการวิจัยเพื่อการพัฒนาด้านเด็กและเยาวชน
คณะครุศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

พิมพ์ที่

บริษัท นัชชาวัตน์ จำกัด 42/19 หมู่ 5 ซอย 11/14 ถนนเสมาฟ้าคราม ตำบลคูคต

อำเภอลำลูกกา จังหวัดปทุมธานี 12130 โทรศัพท์ 0-2193-2549

อีเมล natchawat.print@gmail.com เว็บไซต์ <http://www.natchawatprinting.com>

หลักการและกฎหมาย
เกี่ยวกับการดูแลเด็กนอกระบบการศึกษา

(General Principles and Laws for Supporting Out-of-School Children)

คำนำ

หนังสือชุดความรู้หลักการและกฎหมายเกี่ยวกับการดูแลเด็กนอกระบบการศึกษา เกิดขึ้นภายใต้ “โครงการการสนับสนุนและพัฒนากลไกการขับเคลื่อนครูและเด็กนอกระบบการศึกษา” ได้รับการสนับสนุนจากสำนักพัฒนาครู นักศึกษาครู และสถานศึกษา กองทุนเพื่อความเสมอภาคทางการศึกษา (กสศ.) ทั้งนี้ โครงการมีเป้าประสงค์เพื่อสร้างและเสนอกลไกในการพัฒนาคุณภาพการเรียนรู้และคุณภาพชีวิตของเด็กนอกระบบการศึกษา ควบคู่กับการพัฒนาคุณภาพครูนอกระบบการศึกษาที่ดูแลกลุ่มเป้าหมาย วัตถุประสงค์หนึ่ง คือ การสนับสนุนและติดตามประเมินผลการดำเนินโครงการที่ได้รับการสนับสนุน โดยการจัดทำชุดความรู้เพื่อสนับสนุนการทำงานของครูนอกระบบการศึกษา หนังสือชุดความรู้นี้ เกิดขึ้นจากผลการสำรวจความต้องการและการลงพื้นที่ติดตามสนับสนุนการทำงาน ด้านองค์ความรู้ของครูนอกระบบการศึกษาในโครงการจำนวน 19 โครงการ และพัฒนา เป็นชุดความรู้เพื่อสนับสนุนการทำงานของครูและเด็กนอกระบบการศึกษาขึ้น ทั้งนี้ หนังสือชุดความรู้มีจำนวนทั้งสิ้น 3 เล่ม ประกอบด้วย

ชุดความรู้ที่ 1 หลักการและกฎหมายเกี่ยวกับการดูแลเด็กนอกระบบการศึกษา
ชุดความรู้ที่ 2 การวางแผนและการจัดการเรียนรู้สำหรับเด็กนอกระบบการศึกษา
ชุดความรู้ที่ 3 การดูแลตนเองของครูนอกระบบการศึกษา

คณะผู้จัดทำชุดความรู้ที่ 1 หลักการและกฎหมายเกี่ยวกับการดูแลเด็กนอกระบบการศึกษา ได้อ้างอิงและวิเคราะห์เนื้อหาจากหลักการปฏิบัติสากลและกฎหมายที่เกี่ยวข้องกับการดูแลเด็กนอกระบบการศึกษาโดยนำเสนอเนื้อหาเป็น 3 ตอน ได้แก่ 1) หลักการพื้นฐานในการดูแลเด็กนอกระบบการศึกษา 2) กฎหมายและระเบียบสำหรับการส่งเสริม การดูแลเด็กนอกระบบการศึกษา และ 3) ตัวอย่างแนวทางการดูแลเด็กนอกระบบการศึกษา เพื่อเป็นแนวทางสำหรับบุคคลหรือหน่วยงานที่มีส่วนเกี่ยวข้องกับการส่งเสริมและดูแล เด็กนอกระบบการศึกษา

คณะผู้จัดทำหวังเป็นอย่างยิ่งว่าชุดความรู้ี้จะเป็นประโยชน์สำหรับครูนอกระบบ การศึกษาในการทำงาน เพื่อให้ความช่วยเหลือและส่งเสริมให้เด็กนอกระบบการศึกษา สามารถเข้าถึงสิทธิต่าง ๆ ได้มากยิ่งขึ้น

คณะผู้จัดทำ
พฤษภาคม 2564

สารบัญ

คำนำ	4
สารบัญ	5
ข้อแนะนำในการใช้ชุดความรู้	6
บทที่ 1 หลักการพื้นฐานในการดูแลเด็กนอกระบบการศึกษา	8
- ปฏิญญาสากลว่าด้วยสิทธิมนุษยชน	
- อนุสัญญาว่าด้วยสิทธิเด็ก	
บทที่ 2 กฎหมายและระเบียบสำหรับการส่งเสริมการดูแลเด็กนอกระบบการศึกษา	22
- กลุ่มที่ 1 กลุ่มประเด็นสถานะทางกายภาพ ชีวภาพ หรือจิตใจ	
- กลุ่มที่ 2 กลุ่มประเด็นปัจจัยทางเศรษฐกิจ	
- กลุ่มที่ 3 กลุ่มประเด็นปัจจัยทางสังคม	
- กลุ่มที่ 4 กลุ่มประเด็นผู้ที่มีความต้องการลักษณะเฉพาะ	
บทที่ 3 ตัวอย่างแนวทางการดูแลเด็กนอกระบบการศึกษา	42
เอกสารอ้างอิง	46

ข้อแนะนำ ในการใช้ชุดความรู้

ชุดความรู้นี้เหมาะกับใคร

ชุดความรู้นี้เหมาะสำหรับครูนอกระบบการศึกษา บุคคลหรือหน่วยงานผู้ทำหน้าที่ให้การศึกษ ให้ความรู้ ให้กำลังใจ แก้ปัญหาชีวิต เด็กและเยาวชนนอกระบบการศึกษา อาทิ ครูอาสาสมัคร ครูประจำ ผู้ดูแลเด็ก ปรากฏชาวบ้านหรือผู้นำชุมชน ซึ่งมีกลุ่มเป้าหมายเป็น เด็กด้อยโอกาสหรือเด็กในสภาวะยากลำบาก รวมถึงเด็กเร่ร่อนบนท้องถนน เด็กต่างด้าว เด็กที่มีความเสี่ยงด้านอาชญากรรม ยาเสพติด การค้าบริการทางเพศ โรคติดต่อ ร้ายแรง เด็กที่ครอบครัวไม่พร้อม ตลอดจนเด็กที่ล้มเหลวจากระบบการศึกษา

เด็กนอกระบบการศึกษาคือใคร

เด็กนอกระบบการศึกษาในชุดความรู้นี้ หมายถึง เด็กและเยาวชนนอกระบบ การศึกษาที่มีอายุตั้งแต่ 2 - 25 ปี ซึ่งปัจจุบันไม่ได้เข้ารับการศึกษายู่ในสถานศึกษา สังกัดสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน (สพฐ.) องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น (อปท.) สำนักงานคณะกรรมการการอาชีวศึกษา (สอศ.) กองบัญชาการตำรวจตระเวน ชายแดน (ตชด.) สำนักงานส่งเสริมการศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัย (กศน.) สำนักงานคณะกรรมการส่งเสริมการศึกษาเอกชน (สช.) กรุงเทพมหานคร องค์กรพัฒนา เอกชน (NGOs) หรือเป็นบุคคลที่ได้รับการศึกษาในรูปแบบการศึกษาทางเลือกแต่ไม่ได้รับ สิทธิประโยชน์ทั้งเงินอุดหนุนการศึกษาจากภาครัฐ เช่น ศูนย์การเรียนรู้ของสถาบันสังคม บ้านเรียน หรือหน่วยงานอื่น ๆ ที่ได้รับเงินอุดหนุนจากรัฐบาล

ชุดความรู้นี้ควรใช้อย่างไร

เนื้อหาในชุดความรู้นี้จะแบ่งการวิเคราะห์และเชื่อมโยงกฎหมายและระเบียบ กระทรวงต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องกับเด็กนอกระบบการศึกษาแต่ละกลุ่ม โดยแบ่งกลุ่มตามประเด็น ได้เป็น 4 ประเด็น ดังนี้

กลุ่มที่ 1 กลุ่มประเด็นสภาวะทางกายภาพ ชีวภาพ หรือจิตใจ เช่น พิกัด ออทิสติก เป็นต้น

กลุ่มที่ 2 กลุ่มประเด็นปัจจัยทางเศรษฐกิจ เช่น เด็กยากจน เด็กในพื้นที่ห่างไกล หรือขาดโอกาสเข้าถึงการศึกษา เป็นต้น

กลุ่มที่ 3 กลุ่มประเด็นปัจจัยทางสังคม เช่น เด็กกำพร้า เ ร่ร่อน หรือเคยต้องคดี เป็นต้น

กลุ่มที่ 4 กลุ่มประเด็นผู้ที่มีความต้องการลักษณะเฉพาะ เช่น ลูกแรงงานต่างด้าว ไร้สัญชาติ หรือรับผลกระทบจากโรคร้าย เป็นต้น

ครูนอกระบบการศึกษาสามารถเลือกตามกลุ่มเป้าหมายที่ตนเองทำงานหรือเกี่ยวข้อง ได้โดยตรง และศึกษาข้อมูลเพิ่มเติมจากเอกสารชุดคู่มือ/ข้อมูลการดูแลเด็ก โดยสแกน QR code ตามภาพที่แนบไว้ภายในชุดความรู้นี้

บทที่ 1

หลักการพื้นฐานในการดูแล เด็กนอกระบบการศึกษา

ในบทนี้ คณะผู้จัดทำนำเสนอหลักการและกฎหมายพื้นฐานในการดูแลเด็กนอกระบบการศึกษา โดยการวิเคราะห์เนื้อหาจากหลักปฏิวัติสากล 2 ฉบับ ได้แก่ ปฏิญญาสากลว่าด้วยสิทธิมนุษยชน และอนุสัญญาว่าด้วยสิทธิเด็ก ซึ่งเป็นหลักการสำคัญที่คนทำงานด้านเด็กนอกระบบการศึกษาหรือครูนอกระบบการศึกษาควรมีความรู้ ความเข้าใจและตระหนักถึงหลักการดังกล่าวในการทำงานและดูแลเด็กนอกระบบการศึกษา โดยมีรายละเอียดต่อไปนี้

1.1 ปฏิญญาสากลว่าด้วยสิทธิมนุษยชน (Universal Declaration of Human Rights)

ปฏิญญาสากลว่าด้วยสิทธิมนุษยชนได้รับการลงมติจากที่ประชุมสมัชชาสหประชาชาติ สมัยสามัญที่ 3 ในวันที่ 10 ธันวาคม พ.ศ. 2491 ซึ่งประเทศไทยอยู่ใน 48 ประเทศแรกที่ร่วมรับรองปฏิญญาฉบับนี้ ณ กรุงปารีส ประเทศฝรั่งเศส โดยในปฏิญญาฉบับนี้มีหลักสากลว่าด้วยสิทธิมนุษยชนขั้นพื้นฐาน 30 ข้อ เพื่อมุ่งให้ประชากรโลกตระหนักถึงหลักสากลเรื่องสิทธิมนุษยชนในการป้องกันการละเมิดสิทธิขั้นพื้นฐานของตนเองและผู้อื่นอันจักดำรงไว้ซึ่งสังคมที่มีสันติสุข

สาระสำคัญโดยสรุป

1. มนุษย์ทุกคนเกิดมามีอิสระ สิทธิ ศักดิ์ศรีเท่าเทียมกัน
2. สิทธิ เสรีภาพ ไม่อาจแบ่งแยกจากมนุษย์ได้ด้วย เชื้อชาติ ชาติพันธุ์ สปีชีส์ เพศ ภาษา ศาสนา หรือการแบ่งแยกด้วยสถานะทางการเมืองหรือกฎหมาย
3. ทุกคนมีสิทธิในการมีชีวิตอย่างเสรีภาพและมั่นคง
4. มิให้มีการค้าทาสทุกรูปแบบ
5. มิให้มีการทรมานหรือลงโทษที่ย่ำยศักดิ์ศรีและไร้มนุษยธรรม
6. ทุกคนมีสิทธิได้รับการยอมรับเป็นบุคคลตามกฎหมาย

7. ทุกคนมีสิทธิได้รับการคุ้มครองตามกฎหมายโดยไม่ถูกเลือกปฏิบัติ
8. ทุกคนมีสิทธิได้รับการเยียวยาเมื่อถูกละเมิดสิทธิตามกฎหมาย
9. มิให้มีการจับกุม กักขัง เนรเทศตามอำเภอใจ
10. ทุกคนมีสิทธิได้รับการพิจารณาคดีจากศาลโดยหลักนิติธรรม ไม่ลำเอียง
11. ทุกคนที่ถูกกล่าวหาว่ากระทำผิดทางอาญาให้สันนิษฐานว่าเป็นผู้บริสุทธิ์ หากได้รับการพิจารณาว่ากระทำผิดจริง กำหนดโทษหนักกว่าที่ฐานผิดมิได้
12. มิให้มีการแทรกแซงสิทธิหรือคุณค่าความเป็นมนุษย์ของผู้อื่นตามอำเภอใจ
13. ทุกคนมีอิสรภาพในการเคลื่อนย้ายและอยู่อาศัยในพรมแดนแต่ละรัฐ หรือสามารถออกนอกและกลับเข้ายังพรมแดนแห่งรัฐตนได้อย่างเสรี
14. ทุกคนมีสิทธิลี้ภัยจากการประหัตประหารจากความผิดที่มีโทษทางการเมือง หรือขัดต่อหลักการของสหประชาชาติ
15. ทุกคนมีสิทธิในสัญชาติหนึ่ง โดยถูกเพิกถอนสัญชาติตามอำเภอใจมิได้
16. ชายหญิงที่มีอายุครบบริบูรณ์สามารถแต่งงาน สร้างครอบครัว โดยปราศจากข้อจำกัดจากเชื้อชาติ สัญชาติ ศาสนา และมีสิทธิเท่าเทียมในการสมรส และครอบครัว เป็นหน่วยงานสังคมที่ต้องได้รับการคุ้มครองจากรัฐ
17. ทุกคนมีสิทธิเป็นเจ้าของทรัพย์สินโดยผู้อื่นจะเอาทรัพย์สินไปตามอำเภอใจมิได้
18. ทุกคนมีสิทธิในอิสรภาพทางความคิด มโนธรรมและศาสนา
19. ทุกคนมีสิทธิเสรีภาพในการแสดงออกโดยปราศจากการแทรกแซงและแสวงหาประโยชน์
20. ทุกคนมีสิทธิเสรีภาพในการชุมนุมอย่างสันติ ไม่อาจถูกบังคับโดยสมมติได้
21. ทุกคนมีสิทธิมีส่วนร่วมในการปกครองประเทศตนโดยตรงผ่านการเลือกตั้งอย่างทั่วถึงและเสมอภาคและมีสิทธิเข้าถึงบริการสาธารณะอย่างเท่าเทียม
22. ทุกคนสามารถบรรลุสิทธิทางเศรษฐกิจ สังคม และวัฒนธรรม โดยรัฐพึงพัฒนาศักยภาพและจัดการทรัพยากรของรัฐให้โดยไม่เลือกปฏิบัติ
23. ทุกคนมีสิทธิได้รับการจ้างงาน คุ้มครองการว่างงานได้รับค่าตอบแทนที่เท่าเทียม ยุติธรรม ปราศจากการเลือกปฏิบัติ
24. ทุกคนมีสิทธิในการพักผ่อน จำกัดเวลางานตามสมควร
25. ทุกคนมีสิทธิในมาตรฐานค่าครองชีพที่เพียงพอต่อสุขภาพความเป็นอยู่ มีหลักประกันการว่างงาน กรณีแม่และเด็กต้องได้รับการดูแลคุ้มครองทางสังคม

26. ทุกคนมีสิทธิในการศึกษา สามารถเข้าถึงได้อย่างเสมอภาค การศึกษาต้องมุ่งเพื่อพัฒนามนุษย์ให้เคารพสิทธิมนุษยชน ส่งเสริมความเข้าใจอิสรภาพขั้นพื้นฐานขั้นดีธรรม มิตรภาพระหว่างประชาชาติ ผู้ปกครองมีสิทธิเบื้องต้นในการเลือกประเภทการศึกษาให้แก่บุตรของตน

27. ทุกคนมีสิทธิมีส่วนร่วมในวัฒนธรรมของชุมชน มีสิทธิได้รับการปกป้องรักษาประโยชน์จากงานศิลปะ ผลงานทางสติปัญญาที่มีคุณค่าทางจิตใจและวัตถุของตน

28. ทุกคนได้รับสิทธิและเสรีภาพทางสังคมทั้งในชาติและประชาชาติไว้พร้อมก่อนการดำเนินการปฏิญญาฉบับจะบรรลุได้

29. ทุกคนมีหน้าที่รับผิดชอบในการพัฒนาตนให้เต็มศักยภาพ เคารพต่อกฎหมายในการแสดงสิทธิและเสรีภาพ เคารพสิทธิและเสรีภาพผู้อื่น มีจริยธรรมต่อสาธารณะและดำรงไว้ซึ่งสังคมประชาธิปไตย มิให้แสดงสิทธิและเสรีภาพนอกเหนือไปจากเป้าหมายของปฏิญญานี้

30. ไม่มีบทใดตีความให้สิทธิรัฐ กลุ่มคน หรือบุคคลในการดำเนินการอันละเมิดบ่อนทำลายสิทธิและเสรีภาพของบุคคลอื่นได้

**สามารถดาวน์โหลด
สิทธิมนุษยชน...ศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์
โดย AMNESTY ได้ที่**

บทวิเคราะห์ปฏิญญาสากลว่าด้วยสิทธิมนุษยชน กับการดูแลเด็กนอกระบบการศึกษา

เมื่อพิจารณาตามนิยามเด็กนอกระบบการศึกษาและวิเคราะห์ร่วมกับหลักการในปฏิญญาสากลว่าด้วยสิทธิมนุษยชนทั้ง 30 ข้อแล้ว คณะผู้จัดทำสามารถจำแนกหลักการตามปฏิญญาสากลดังกล่าวให้สอดคล้องต่อกลุ่มเด็กนอกระบบการศึกษา ดังนี้

ข้อคำนึงขั้นพื้นฐานในการดูแลเด็กนอกระบบการศึกษา

สิทธิมนุษยชนขั้นพื้นฐานระบุไว้ว่าเด็กและเยาวชนทุกคนรวมถึงเด็กนอกระบบการศึกษาต้องได้รับการปฏิบัติโดยคำนึงถึงสิทธิและศักดิ์ศรีในความเป็นมนุษย์ทัดเทียมกับคนอื่น ๆ ในสังคม ไม่ถูกเลือกปฏิบัติหรือบังคับใช้กฎหมายอย่างไม่เป็นธรรม อันเนื่องมาจากความแตกต่างด้านเชื้อชาติ ชาติพันธุ์ สีผิว เพศ ภาษา ศาสนา หรือการแบ่งแยกด้วยสถานะทางการเมืองหรือกฎหมาย ตามสาระสำคัญของหลักสิทธิมนุษยชน ข้อ 1-10 ซึ่งมีข้อคำนึงขั้นพื้นฐานในการดูแลเด็กนอกระบบการศึกษาจำแนกตามนิยามกลุ่มเป้าหมาย ดังนี้

กลุ่มที่ 1 กลุ่มประเด็นสถานะทางกายภาพ ชีวภาพ หรือจิตใจ

การดูแลเด็กนอกระบบการศึกษาในกลุ่มนี้ควรมุ่งเน้นการพัฒนาตามศักยภาพ โดยคำนึงถึงสิทธิในการได้รับการศึกษาขั้นพื้นฐานและการเข้าถึงอย่างเสมอภาค ทั้งนี้ สถานศึกษาหรือรูปแบบการจัดการศึกษาต้องอำนวยความสะดวกแก่บุคคลที่มีสถานะทางกายภาพ ชีวภาพ หรือจิตใจ ให้มีอุปสรรคในการเรียนรู้น้อยที่สุด ผู้ปกครองมีสิทธิเบื้องต้นในการเลือกประเภทการศึกษาที่เหมาะสมต่อสถานะของเด็ก (ตามสาระสำคัญข้อที่ 26)

เด็กกลุ่มดังกล่าวพึงได้รับการส่งเสริมให้มีเสรีภาพ สามารถแสดงออกและแสดงความคิดเห็นในการชุมนุมได้อย่างสันติ โดยเจ้าหน้าที่รัฐต้องเปิดโอกาส ส่งเสริมและไม่เลือกปฏิบัติ เพื่อให้เด็กกลุ่มนี้มีโอกาสได้สะท้อนมุมมองและข้อจำกัดในการดำรงชีวิตในสังคม อันเนื่องมาจากข้อจำกัดด้านสถานะทางกายภาพ ชีวภาพ หรือจิตใจ (ตามสาระสำคัญข้อที่ 20) สามารถเข้าถึงบริการสาธารณะได้อย่างเท่าเทียม (ตามสาระสำคัญข้อที่ 21) และสามารถบรรลุสิทธิทางเศรษฐกิจ สังคม และวัฒนธรรมจากรัฐอย่างเหมาะสม (ตามสาระสำคัญข้อที่ 22)

กลุ่มที่ 2 กลุ่มประเด็นปัจจัยทางเศรษฐกิจ

เด็กนอกระบบการศึกษากลุ่มนี้ ควรได้รับการดูแลตามหลักสิทธิมนุษยชน พื้นฐานไม่ต่างจากกลุ่มแรกมากนัก กล่าวคือ ควรส่งเสริมให้เข้าถึงการศึกษาระดับพื้นฐาน (ตามสาระสำคัญข้อ 26) โดยเน้นการทำงานร่วมกับหน่วยงานภาครัฐ โรงเรียนในพื้นที่ห่างไกลซึ่งอยู่ภายใต้สังกัดต่าง ๆ ทั้งโรงเรียนสังกัดกระทรวงศึกษา โรงเรียนสังกัดองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ศูนย์การเรียนรู้ต่าง ๆ ที่จัดรูปแบบการเรียนรู้แบบนอกระบบโรงเรียน ซึ่งการจัดการศึกษาขององค์กรเหล่านี้สามารถสงวนไม่คิดค่าใช้จ่ายในการเล่าเรียนได้ สอดคล้องกับสภาพการดำเนินชีวิตของเด็กกลุ่มนี้ ดังนั้น การดำเนินการดังกล่าวควรมีการนิยามปฏิบัติการ และความหมายของการเข้าถึงการศึกษานี้ให้สอดคล้องกับสถานการณ์เด็กแต่ละกลุ่มด้วย

อีกทั้งเด็กในกลุ่มนี้อาจมีความจำเป็นในการประกอบอาชีพ พึงได้รับสิทธิทางเศรษฐกิจ สังคม และวัฒนธรรม โดยรัฐพัฒนาศักยภาพและจัดการทรัพยากรของรัฐให้โดยไม่เลือกปฏิบัติ (ตามสาระสำคัญข้อที่ 22) มีสิทธิได้รับการจ้างงาน คุ้มครองการว่างงาน ได้รับค่าตอบแทนที่ยุติธรรมต่อแรงงานและลักษณะการทำงาน (ตามสาระสำคัญในข้อที่ 23) รวมถึงมีสิทธิในมาตรฐานค่าครองชีพที่เพียงพอต่อสุขภาพความเป็นอยู่ มีหลักประกันการว่างงาน กรณีแม่และเด็กต้องได้รับการดูแลคุ้มครองทางสังคม (ตามสาระสำคัญในข้อที่ 25) ในส่วนนี้กฎหมายภายในประเทศและหลักการสากลด้านสิทธิเด็กควรตีความให้เป็นประโยชน์ต่อเด็กและสถานการณ์ของเด็กเป็นสำคัญ เนื่องจากสภาวะการณ์ของเด็กนอกระบบกลุ่มนี้อาจแตกต่างจากกลุ่มอื่น ดังนั้นการตีความเรื่องสิทธิการได้รับการจ้างงานและสิทธิในมาตรฐานค่าครองชีพที่เพียงพอต้องพิจารณา ร่วมกับหลักสิทธิเด็กและกฎหมายต่าง ๆ ที่บังคับใช้ในประเทศด้วย

กลุ่มที่ 3 กลุ่มประเด็นปัจจัยทางสังคม

กลุ่มเด็กนอกระบบการศึกษาที่ได้รับผลกระทบอันเกิดจากปัญหาด้านสังคม ทำให้ขาดโอกาสการได้รับการพัฒนา หรือมีความเสี่ยงต่อการถูกเลือกปฏิบัติเช่นเดียวกับเด็กนอกระบบการศึกษากลุ่มอื่น เด็กกลุ่มนี้ต้องการการส่งเสริมศักยภาพโดยการเข้าถึงการศึกษาระดับพื้นฐาน แต่ด้วยเงื่อนไข เช่น การต้องคดี และไร้ที่พักพิงเป็นหลักแหล่ง เป็นต้น ทำให้รูปแบบการจัดการศึกษาสำหรับทุกคนอย่างเสมอภาค (ตามสาระสำคัญข้อที่ 26) ต้องตีความและออกแบบให้สอดคล้องสถานการณ์ของเด็ก เจ้าหน้าที่รัฐและเจ้าหน้าที่องค์กรพัฒนาเอกชน (NGOs) ที่พัฒนาเด็กกลุ่มเป้าหมายนี้ ควรเลือกกิจกรรมการเรียนรู้ที่ส่งเสริมการปรับตัวและการดำรงชีวิตในสังคมวงกว้าง

ผู้ทำงานกับเด็กกลุ่มเป้าหมายในกระบวนการยุติธรรมต้องเน้นย้ำและตรวจสอบการดำเนินกฎหมายต่อเด็กกลุ่มนี้ให้เป็นไปตามสิทธิ ไม่จับกุม กักขัง หรือเนรเทศตามอำเภอใจ (ตามสาระสำคัญของที่ 9) ได้รับการพิจารณาคดีจากศาลโดยหลักนิติธรรม (ตามสาระสำคัญของที่ 10) และหากถูกกล่าวหาว่ากระทำผิดทางอาญาให้สันนิษฐานว่าเป็นผู้บริสุทธิ์ (ตามสาระสำคัญของที่ 11) เพราะความยุติธรรมและการไม่เลือกปฏิบัติมีผลต่อวิสัยทัศน์ในการมองโลกของเด็กกลุ่มดังกล่าว เป็นปัจจัยที่จะส่งผลต่อความคิดและการตัดสินใจต่อไปในอนาคต อาทิ รูปแบบการประกอบอาชีพ การใช้ชีวิตบนความเสี่ยงและความท้าทายต่อกฎหมาย เป็นต้น

กลุ่มที่ 4 กลุ่มประเด็กที่มีความต้องการลักษณะเฉพาะ

อาทิ เด็กไร้สัญชาติ ที่เกิดจากแรงงานต่างด้าวหรือจากการตกสำรวจของรัฐ เนื่องจากอาศัยในพื้นที่ห่างไกลแต่อยู่ในพรมแดนของประเทศไทย เป็นกลุ่มเด็กที่ต้องได้รับการวิเคราะห์ประเด็นความต้องการเป็นพิเศษ เนื่องจากมีความซับซ้อนของสภาพปัญหา เช่น ปัญหาสัญชาติ ภาษา และวัฒนธรรมในการดำเนินชีวิต เป็นต้น เป็นเงื่อนไขและข้อจำกัดในการเข้ารับการพัฒนาด้านการศึกษา (ตามสาระสำคัญของที่ 26) ซึ่งการตีความตามนัยยะของ “การเข้าถึงการศึกษาอย่างเสมอภาค” และ “ผู้ปกครองมีสิทธิเบื้องต้นในการเลือกประเภทการศึกษาให้แก่บุตรของตน” อาจให้ความหมายขัดแย้งกันได้

โดยเฉพาะอย่างยิ่งในกรณีของกลุ่มเด็กชาติพันธุ์ที่เกิดในพรมแดน แม้ว่าปฏิญญาสากลว่าด้วยสิทธิมนุษยชนจะระบุให้เด็กกลุ่มนี้มีอิสรภาพในการเคลื่อนย้ายและอยู่อาศัยในพรมแดนแต่ละรัฐ (ตามสาระสำคัญของที่ 13) และมีสิทธิในสัญชาติใดสัญชาติหนึ่ง (ตามสาระสำคัญของที่ 15) แต่กลับพบปัญหาไร้สัญชาติและเป็นบุคคลที่ไม่มีสถานะทางทะเบียน จึงถูกจำกัดสิทธิในการเข้าถึงการศึกษาอย่างเสมอภาคด้วยสิทธิสถานะ ไม่เพียงเท่านั้น ภาษาแม่ที่ใช้ในการสื่อสารในชีวิตประจำวันและภาษาที่ใช้ในการเรียนการสอนขั้นพื้นฐานของรัฐเป็นอุปสรรคต่อการเข้าถึงการพัฒนาจากการศึกษาขั้นพื้นฐานของรัฐ ถึงแม้ผู้ปกครองมีสิทธิเบื้องต้นในการเลือกประเภทการศึกษาให้แก่บุตรหลานของตนซึ่งอาจเป็นบริการด้านการศึกษาโดยรัฐหรือไม่ก็ได้ เด็กนอกระบบการศึกษาย่อมต้องเผชิญความท้าทายในการเรียนรู้อย่างไม่เท่าเทียมกับเด็กและเยาวชนที่มีต้นทุนด้านภาษาแม่ที่สอดคล้องกับภาษาสื่อสารในวัฒนธรรมหลัก ในกรณีที่ผู้ปกครองเลือกรูปแบบการศึกษาแบบบ้านเรียนหรือศูนย์การเรียน สถาบันการศึกษาเหล่านี้ย่อมต้องเผชิญความท้าทายเรื่องงบประมาณ การออกแบบหลักสูตรและการสอนให้สอดคล้องกับมาตรฐานขั้นพื้นฐาน และการเชื่อมโยงเด็กสู่สังคมวงกว้างของรัฐชาติอีกด้วย

จะเห็นได้ว่าในการตีความเรื่องการส่งเสริมการเข้าถึงการศึกษาอย่างเสมอภาคเท่าเทียม (ตามสาระสำคัญข้อที่ 26) ต้องอาศัยการตีความลึกซึ้งให้สอดคล้องต่อลักษณะของกลุ่มเด็กนอกระบบการศึกษา ทั้งในด้านปัจจัยภูมิหลัง สภาพปัญหาทางเศรษฐกิจ สังคม วัฒนธรรม และสภาพทางชีวกายภาพ ปัจจัยเหล่านี้ล้วนส่งผลต่อการออกแบบปฏิบัติการในการส่งเสริมศักยภาพและให้ความรู้แก่เด็กนอกระบบการศึกษาขององค์กรที่เกี่ยวข้องทั้งสิ้น องค์กรภาครัฐ องค์กรท้องถิ่น และองค์กรพัฒนาเอกชนย่อมมีบทบาทที่แตกต่าง แต่มีเป้าหมายเพื่อสนับสนุนเด็กนอกระบบการศึกษาให้เข้าถึงการพัฒนาที่บรรลุตามหลักสิทธิมนุษยชนร่วมกันไม่ทางใดก็ทางหนึ่ง

1.2 อนุสัญญาว่าด้วยสิทธิเด็ก (Convention on the Rights of the Child: CRC)

อนุสัญญาว่าด้วยสิทธิเด็กเป็นข้อตกลงสำคัญที่ได้รับการรับรองจากสมาชิกใหญ่แห่งสหประชาชาติในการดูแลและคุ้มครองสิทธิเด็กโดยเน้นหลักการที่สำคัญคือ “การไม่เลือกปฏิบัติและคำนึงถึงประโยชน์สูงสุดของเด็ก” โดยประเทศไทยได้ลงนามภาคยานุวัติรับรองเมื่อวันที่ 27 มีนาคม พ.ศ. 2535 และมีผลบังคับใช้เมื่อวันที่ 26 เมษายน พ.ศ. 2535 ซึ่งถือเป็นหน้าที่ของรัฐในการดูแลและดำเนินการให้เด็ก ๆ ทุกคน

ในประเทศให้ได้รับสิทธิเท่าเทียมกันตามอนุสัญญาฯ รวมทั้งรายงานความก้าวหน้า การดำเนินงานต่อคณะกรรมการสิทธิเด็กแห่งสหประชาชาติ

ทั้งนี้ อนุสัญญาว่าด้วยสิทธิเด็กประกอบด้วยบทบัญญัติทั้งสิ้น 54 ข้อ โดยได้กำหนดให้ “เด็ก” หมายถึง **มนุษย์ทุกคนที่อายุต่ำกว่า 18 ปี** เว้นแต่จะบรรลุนิติภาวะก่อนหน้านั้นตามกฎหมาย (ข้อที่ 1) และกำหนดหลักการและเนื้อหาที่ครอบคลุมสิทธิของเด็กทั้ง 4 ด้าน ได้แก่ สิทธิในการอยู่รอด สิทธิที่จะได้รับการปกป้องคุ้มครอง สิทธิที่จะได้รับการพัฒนา และสิทธิในการมีส่วนร่วม ดังนี้

1. สิทธิที่จะมีชีวิตรอด (Right of Survival)

สาระสำคัญที่เกี่ยวข้องกับเด็กนอกระบบการศึกษา มีดังนี้

ข้อที่ 6 รัฐภาคียอมรับว่าเด็กทุกคนมีสิทธิติดตัวที่จะมีชีวิต และประกันอย่างเต็มที่เท่าที่จะทำได้ให้มีการอยู่รอดและการพัฒนาของเด็ก

ข้อที่ 7 เด็กจะได้รับการจดทะเบียนทันทีหลังเกิด และจะมีสิทธิที่จะมีชื่อนับแต่เกิด และสิทธิที่จะได้สัญชาติและเท่าที่จะเป็นไปได้ สิทธิที่จะได้รู้จักและได้รับการเลี้ยงดูจากบิดามารดาของตน รวมถึงรัฐจะประกันให้มีการปฏิบัติตามสิทธิเหล่านี้ตามกฎหมายภายในและระหว่างประเทศที่เกี่ยวข้องในเรื่องนี้ โดยเฉพาะอย่างยิ่งในกรณีที่เด็กจะตกอยู่ในสถานะไร้สัญชาติ

ข้อที่ 8 รัฐภาคีจะเคารพต่อสิทธิของเด็กในการรักษาเอกลักษณ์ของตน รวมถึงสัญชาติ ชื่อ และความสัมพันธ์ทางครอบครัว โดยปราศจากการแทรกแซงที่มีขอบด้วยกฎหมาย

ข้อที่ 18 รัฐภาคีจะประกันให้บิดามารดา หรือผู้ปกครองตามกฎหมายแล้ว แต่กรณีเป็นผู้รับผิดชอบเบื้องต้นในการเลี้ยงดูและพัฒนาเด็ก โดยคำนึงถึงประโยชน์สูงสุดของเด็กเป็นพื้นฐาน และรัฐจะให้ความช่วยเหลือที่เหมาะสมแก่ผู้เลี้ยงดูและพัฒนาการให้บริการต่าง ๆ สำหรับการดูแลเด็ก

ข้อที่ 24 รัฐภาคียอมรับในสิทธิของเด็กที่จะได้รับมาตรฐานสาธารณสุขที่สูงที่สุด และสิ่งอำนวยความสะดวกสำหรับการบำบัดรักษาความเจ็บป่วยและการฟื้นฟูสุขภาพ

2. สิทธิที่จะได้รับการปกป้องคุ้มครอง (Right of Protection)

สาระสำคัญที่เกี่ยวข้องกับเด็กนอกระบบการศึกษา มีดังนี้

ข้อที่ 2 รัฐภาคีจะเคารพและประกันสิทธิตามที่กำหนดไว้ในอนุสัญญานี้แก่เด็กที่อยู่ในเขตอำนาจโดยปราศจากการเลือกปฏิบัติ ไม่คำนึงถึงเชื้อชาติ สีผิว ภาษา ศาสนา

ความคิดเห็นทางการเมือง ต้นกำเนิดทางชาติชาติพันธุ์ สังคม ทรัพย์สิน ความทุพพลภาพ การเกิดหรือสถานะอื่น ๆ

ข้อที่ 16 เด็กจะไม่ถูกแทรกแซงโดยผลการหรือไม่ชอบด้วยกฎหมายในความเป็นส่วนตัว ครอบครัว บ้าน หรือหนังสือโต้ตอบ รวมทั้งจะไม่ถูกกระทำโดยมิชอบต่อเกียรติและชื่อเสียง

ข้อที่ 19 รัฐภาคีจะดำเนินมาตรการที่เหมาะสมทั้งปวงด้านนิติบัญญัติ บริหารสังคม และการศึกษาในการคุ้มครองเด็กจากความรุนแรงทั้งทางร่างกายและจิตใจ การทำร้าย หรือการกระทำอันมิชอบ การทอดทิ้งหรือการปฏิบัติโดยประมาท การปฏิบัติที่ผิดหรือการแสวงหาประโยชน์ รวมถึงการกระทำอันมิชอบทางเพศ

ข้อที่ 20 เด็กที่ถูกพรากจากครอบครัวจะได้รับการคุ้มครองและความช่วยเหลือพิเศษที่จัดให้โดยรัฐ และประกันให้มีการดูแลเด็กตามกฎหมายภายใน รวมถึงการจัดหาผู้อุปถัมภ์ การรับบุตรบุญธรรมหรือถ้าจำเป็นการจัดให้อยู่ในความดูแลของสถาบันที่เหมาะสมกับการดูแลเด็กให้มีความต่อเนื่องในการเลี้ยงดูและภูมิหลังทางชาติพันธุ์ ศาสนา วัฒนธรรม และภาษาของเด็ก

ข้อที่ 22 รัฐภาคีประกันว่าเด็กที่ร้องขอสถานะเป็นผู้ลี้ภัย หรือที่ได้รับการพิจารณาเป็นผู้ลี้ภัย จะได้รับการคุ้มครองและความช่วยเหลือทางมนุษยธรรมที่เหมาะสมในการได้รับสิทธิที่มีอยู่ตามที่ระบุไว้ในอนุสัญญา และในตราสารระหว่างประเทศอื่น ๆ อันเกี่ยวกับสิทธิมนุษยชนหรือมนุษยธรรม

ข้อที่ 25 รัฐภาคียอมรับในสิทธิของเด็ก ผู้ซึ่งได้รับการจัดโดยหน่วยงานที่มีอำนาจให้ไปได้รับการดูแล การคุ้มครอง หรือการบำบัดรักษาสุขภาพ ในอันที่จะได้รับการทบทวน การบำบัดรักษาเป็นระยะ ๆ

ข้อที่ 32 รัฐภาคียอมรับสิทธิของเด็กที่จะได้รับการคุ้มครองจากการแสวงหาประโยชน์ทางเศรษฐกิจจากการทำงานที่น่าจะเป็นการเสี่ยงอันตราย ขัดขวางการศึกษา เป็นอันตรายต่อสุขภาพ การพัฒนาทางร่างกาย สมอง จิตใจ ศีลธรรม และสังคม

ข้อที่ 33 รัฐภาคีจะคุ้มครองเด็กจากการใช้โดยผิดกฎหมายซึ่งยาเสพติด รวมทั้งสารที่มีพิษต่อจิตประสาทอื่น ๆ และป้องกันการใช้เด็กเพื่อการผลิตและการค้าเช่นว่านั้น

ข้อที่ 34 รัฐภาคีจะคุ้มครองเด็กจากการแสวงหาประโยชน์ทางเพศ และการกระทำทางเพศที่มีชอบทุกรูปแบบ

ข้อที่ 35 รัฐภาคีจะดำเนินการเพื่อป้องกันการลักพา การขายหรือการลักลอบค้าเด็ก ไม่ว่าจะด้วยวัตถุประสงค์หรือในรูปแบบใด

ข้อที่ 36 รัฐภาคีจะคุ้มครองเด็กจากการถูกแสวงหาประโยชน์ที่เป็นผลร้ายต่อสวัสดิภาพของเด็กไม่ว่าในด้านใด

ข้อที่ 37 รัฐภาคีประกันว่าจะไม่มีเด็กได้รับการทรมาน ถูกปฏิบัติหรือลงโทษที่โหดร้าย ที่ไร้มนุษยธรรม และไม่มีการลงโทษประหารชีวิต จำคุกตลอดชีวิต สำหรับความผิดที่กระทำโดยบุคคลที่มีอายุต่ำกว่า 18 ปี จะไม่มีเด็กถูกลิดรอนเสรีภาพโดยไม่ชอบด้วยกฎหมาย หรือโดยพลการ และเด็กที่ถูกลิดรอนเสรีภาพ จะได้รับการปฏิบัติด้วยมนุษยธรรม ด้วยความเคารพในศักดิ์ศรีแต่กำเนิดของมนุษย์ โดยเฉพาะอย่างยิ่งเด็กจะถูกแยกต่างหากจากผู้ใหญ่ ตลอดจนมีสิทธิที่จะขอความช่วยเหลือทางกฎหมาย คำนวณความชอบด้วยกฎหมายของการลิดรอนเสรีภาพนั้น

ข้อที่ 39 รัฐภาคีจะส่งเสริมการฟื้นฟูทั้งทางร่างกายและจิตใจและการกลับคืนสู่สังคมของเด็กที่ได้รับเคราะห์จากการละเลย การแสวงหาประโยชน์ การกระทำอันมิชอบ การทรมานหรือการลงโทษ การปฏิบัติที่โหดร้าย ไร้มนุษยธรรมหรือต่ำช้า และการพิพาทกันด้วยอาวุธ

3. สิทธิในการพัฒนา (Right of Development)

สาระสำคัญที่เกี่ยวข้องกับเด็กนอกระบบการศึกษา มีดังนี้

ข้อที่ 23 รัฐภาคียอมรับว่าเด็กที่พิการทางร่างกายหรือจิต ควรมีชีวิตที่สมบูรณ์และปกติสุข ในสภาวะที่ประกันในศักดิ์ศรี ส่งเสริมการพึ่งพาตนเอง และเอื้ออำนวยให้เด็กมีส่วนร่วมอย่างแข็งขันในชุมชน ยอมรับในสิทธิของเด็กพิการที่จะได้รับการดูแลเป็นพิเศษและประกันว่าเด็กพิการสามารถเข้าถึงและได้รับการศึกษา การฝึกอบรม การดูแลและฟื้นฟูสุขภาพ การจ้างงานและโอกาสทางด้านสันตนาการอย่างเต็มที่เท่าที่จะเป็นไปได้

ข้อที่ 27 รัฐภาคียอมรับสิทธิของเด็กในอันที่จะได้รับมาตรฐานของการดำรงชีวิตที่เพียงพอสำหรับการพัฒนาด้านร่างกาย สมอง จิตใจ ศิลธรรม และสังคมของเด็ก และดำเนินการมาตรการที่เหมาะสมที่จะให้ความช่วยเหลือผู้ที่รับผิดชอบต่อเด็กในการดำเนินการตามสิทธินี้โดยเฉพาะอย่างยิ่งด้านโภชนาการ เครื่องนุ่งห่มและที่อยู่อาศัย

ข้อที่ 28 รัฐภาคียอมรับสิทธิของเด็กที่จะได้รับการศึกษา โดยจัดการศึกษาประถมเป็นภาคบังคับที่เด็กทุกคนเรียนได้โดยไม่เสียค่าใช้จ่าย สนับสนุน จัดการศึกษา และแนะแนวทางการศึกษาและอาชีพให้แพร่หลายและเปิดกว้างแก่เด็กทุกคน

ข้อที่ 29 รัฐภาคีตกลงว่าการศึกษาของเด็กจะมุ่งไปสู่ ก) การพัฒนาบุคลิกภาพและความสามารถทางด้านร่างกายและจิตใจ ข) การพัฒนาความเคารพต่อสิทธิมนุษยชน เสรีภาพขั้นพื้นฐาน และหลักการในกฎบัตรสหประชาชาติ ค) การพัฒนาความเคารพ

ต่อบิดามารดา เอกลักษณะ ทางวัฒนธรรม ภาษา และค่านิยมของเด็ก ของชาติที่เด็กอาศัยอยู่ และของชาติถิ่นกำเนิดของเด็ก ง) การเตรียมเด็กให้มีชีวิตที่มีความรับผิดชอบในสังคมที่เสรีด้วยจิตสำนึกแห่งความเข้าใจกัน สันติภาพ ความอดกลั้น ความเสมอภาคทางเพศและมิตรภาพ และ จ) การพัฒนาความเคารพต่อสิ่งแวดล้อม

ข้อที่ 31 รัฐภาคียอมรับสิทธิของเด็กที่จะมีการพักและเวลาพักผ่อน การเข้าร่วมกิจกรรม การละเล่น และการมีส่วนร่วมอย่างเสรีในทางวัฒนธรรมและศิลปะ

4. สิทธิในการมีส่วนร่วม (Right of Participation)

สาระสำคัญที่เกี่ยวข้องกับเด็กนอกระบบการศึกษา มีดังนี้

ข้อที่ 12 รัฐภาคีจะประกันแก่เด็กที่สามารถมีความเห็นเป็นของตนเองได้แล้ว ซึ่งสิทธิที่จะแสดงความคิดเห็นเหล่านั้นโดยเสรีในทุก ๆ เรื่องที่มีผลกระทบต่อเด็ก โดยเฉพาะอย่างยิ่งในกระบวนการพิจารณาทางตุลาการและทางปกครอง

ข้อที่ 13 เด็กมีสิทธิที่จะมีเสรีภาพในการแสดงออก สิทธินี้จะรวมถึงเสรีภาพที่จะแสวงหา ได้รับหรือถ่ายทอดข้อมูลข่าวสารและความคิดทุกลักษณะโดยไม่ถูกจำกัดเขตแดน ไม่ว่าจะโดยวาจา ลายลักษณ์อักษร หรือการตีพิมพ์ในรูปแบบของศิลปะหรือผ่านสื่ออื่นใดก็ตามที่เด็กเลือก ภายใต้ข้อจำกัดการเคารพสิทธิและชื่อเสียงของบุคคลอื่น และความสงบเรียบร้อย หรือสาธารณสุข หรือศีลธรรมของประชาชน

ข้อที่ 14 รัฐภาคีจะเคารพต่อสิทธิของเด็กที่จะมีเสรีภาพทางความคิด มโนธรรม และศาสนา

ข้อที่ 15 รัฐภาคียอมรับสิทธิของเด็กที่จะมีเสรีภาพในการสมาคมและเสรีภาพในการชุมนุมอย่างสงบ โดยไม่อาจจำกัดการใช้สิทธิเหล่านี้ นอกเหนือจากข้อจำกัดที่กำหนดขึ้นโดยสอดคล้องกับกฎหมาย และที่จำเป็นสำหรับสังคมประชาธิปไตย

ข้อที่ 30 รัฐที่มีชนกลุ่มน้อยทางชาติพันธุ์ ศาสนา ภาษา หรือกลุ่มชนพื้นเมืองดั้งเดิมอาศัยอยู่ เด็กต้องไม่ถูกปฏิเสธสิทธิที่จะปฏิบัติตามวัฒนธรรม ที่จะนับถือและปฏิบัติทางศาสนาหรือสิทธิที่จะใช้ภาษาของตนในชุมชนกับสมาชิกอื่นในกลุ่มเดียวกัน

สามารถดาวน์โหลด
อนุสัญญาว่าด้วยสิทธิเด็กฉบับ
Child-Friendly โดย UNICEF ได้ที่

บทวิเคราะห์อนุสัญญาว่าด้วยสิทธิเด็ก กับการดูแลเด็กนอกระบบ

อนุสัญญาว่าด้วยสิทธิเด็กเป็นสนธิสัญญาของรัฐที่ให้การรับรองว่ารัฐจะทำหน้าที่ดูแล คุ้มครอง พิทักษ์และพัฒนาเด็กทุกคนในประเทศอย่างมีคุณภาพและทั่วถึง โดยเฉพาะกลุ่มเด็กนอกระบบการศึกษาซึ่งเป็นกลุ่มเปราะบางที่มีความต้องการพิเศษ สามารถจำแนกหลักการในการทำงานและสิทธิของเด็กแต่ละกลุ่มได้ดังนี้

กลุ่มที่ 1 กลุ่มประเด็นสถานะทางกายภาพ ชีวภาพ หรือจิตใจ

เด็กนอกระบบการศึกษากลุ่มนี้มีสิทธิในการใช้ชีวิตและพึ่งพาตนเอง ได้รับประกันว่าจะสามารถเข้าถึงการศึกษา การพัฒนา การดูแลและฟื้นฟูสุขภาพอย่างเต็มที่เท่าที่จะเป็นไปได้ (ตามสาระสำคัญข้อที่ 23) รัฐจึงมีบทบาทสำคัญในการสนับสนุนและส่งเสริมทรัพยากรทั้งด้านความรู้และงบประมาณแก่ครอบครัว ชุมชน และหน่วยงานให้มีศักยภาพในการดูแลและพัฒนาเด็กกลุ่มนี้ได้เหมาะสม

กลุ่มที่ 2 กลุ่มประเด็นปัจจัยทางเศรษฐกิจ

แม้ว่าอนุสัญญาฯ ไม่ได้ระบุถึงเด็กนอกระบบการศึกษากลุ่มนี้โดยตรง แต่ในบทบัญญัติได้รับรองสิทธิของเด็กและกำหนดหน้าที่ของรัฐในการจัดหาและดูแลให้เด็กได้รับมาตรฐานของการดำรงชีวิตที่เพียงพอสำหรับการพัฒนาด้านร่างกาย สมองจิตใจ ศิลธรรมและสังคมของเด็ก (ตามสาระสำคัญข้อที่ 27) และได้รับการศึกษาที่มีคุณภาพโดยไม่เสียค่าใช้จ่าย (ตามสาระสำคัญข้อที่ 28) ซึ่งเป็นสวัสดิการขั้นพื้นฐานที่รัฐต้องดำเนินการและจัดหาให้

กลุ่มที่ 3 กลุ่มประเด็นปัจจัยทางสังคม

อนุสัญญาฯ ได้ระบุถึงสิทธิที่เด็กทุกคนต้องได้รับการปกป้องคุ้มครองจากการถูกทอดทิ้งหรือการแสวงหาประโยชน์ (ตามสาระสำคัญข้อที่ 19) และการดูแลที่เหมาะสม โดยเฉพาะในกรณีที่เด็กไม่ได้อาศัยอยู่กับครอบครัวหรือไม่มีผู้ดูแล (ตามสาระสำคัญข้อที่ 20) เด็กนอกระบบการศึกษากลุ่มนี้ใช้ชีวิตในพื้นที่สาธารณะเป็นส่วนใหญ่ทำให้ยากต่อการเข้าถึง เจ้าหน้าที่ของรัฐและองค์กรพัฒนาเอกชน จึงควรทำงานร่วมกันเพื่อดูแล

ให้เด็กกลุ่มนี้สามารถเข้าถึงสวัสดิการที่เหมาะสม สำหรับเด็กที่เคยต้องคดี รัฐจะต้องรับประกันว่าจะไม่มีเด็กถูกลิดรอนเสรีภาพโดยไม่ชอบด้วยกฎหมาย รวมถึงส่งเสริมการฟื้นฟูทั้งทางร่างกายและจิตใจของเด็กให้สามารถกลับคืนสู่สังคมได้ (ตามสาระสำคัญข้อที่ 37 และ 39)

กลุ่มที่ 4 กลุ่มประเด็นผู้ที่มีความต้องการลักษณะเฉพาะ

อนุสัญญาฯ ได้ระบุถึงสิทธิของกลุ่มเด็กไร้สัญชาติและกลุ่มเด็กกำพร้าที่ควรได้รับไว้ในข้อที่ 2, 7, 22, 29 และ 30 แต่ประเทศไทยได้ตั้งข้อสงวนในอนุสัญญาฯ ข้อที่ 22 ว่าด้วยการคุ้มครองและช่วยเหลือทางมนุษยธรรมที่เหมาะสมแก่เด็กที่มีสถานะเป็นผู้ลี้ภัยไว้ ทั้งนี้กรมกิจการเด็กและเยาวชน กระทรวงการพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์ ได้มีการจัดทำข้อเสนอต่อคณะรัฐมนตรีให้ถอนข้อสงวนดังกล่าว เพื่อให้รัฐได้ดำเนินการคุ้มครองสิทธิเด็กทุกคนที่อยู่ในอาณาจักรโดยไม่มีการเลือกปฏิบัติ

หลักการและแนวทางที่ระบุไว้ในปฏิญญาสากลว่าด้วยสิทธิมนุษยชนและอนุสัญญาว่าด้วยสิทธิเด็กนั้นเป็นหลักการพื้นฐานสำคัญที่คนทำงานด้านเด็ก รวมถึงรัฐจะต้องยึดถือและปฏิบัติตาม อีกทั้งเป็นหลักการพื้นฐานของกฎหมายและระเบียบต่าง ๆ ในการส่งเสริมการดูแลเด็กนอกระบบการศึกษาซึ่งจะกล่าวถึงในบทต่อไป

.....

บทที่ 2

กฎหมายและระเบียบ
สำหรับการส่งเสริมการดูแล
เด็กนอกระบบการศึกษา

คณะผู้จัดทำนำเสนอกฎหมายและระเบียบที่สำคัญในการส่งเสริมการดูแลเด็กนอกระบบการศึกษา โดยแบ่งตามกลุ่มประเด็นของเด็กนอกระบบการศึกษา วิเคราะห์เพื่อคัดเลือกมาตรากฎหมายที่สำคัญ พร้อมทั้งระบุหน่วยงานที่รับผิดชอบและแหล่งข้อมูลเพิ่มเติมให้ครูนอกระบบการศึกษาได้เชื่อมโยงกฎหมายและระเบียบ ในบทนี้กับการปฏิบัติงานในพื้นที่ ดังมีรายละเอียดต่อไปนี้

กลุ่มที่ 1 กลุ่มประเด็นภาวะทางกายภาพ ชีวภาพ หรือจิตใจ

เด็กกลุ่มนี้เป็นเด็กที่มีภาวะความบกพร่องทั้งทางด้านร่างกาย สติปัญญาและการเรียนรู้ ออทิสติก รวมถึงมีปัญหาพฤติกรรมหรืออารมณ์ ประกาศกระทรวงการพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์เรื่องประเภทและหลักเกณฑ์ความพิการ(ฉบับที่2) พ.ศ.2555 แบ่งความพิการเป็นประเภทต่าง ๆ ดังนี้

- ประเภทที่ 1 ความพิการทางการเห็น
- ประเภทที่ 2 ความพิการทางการได้ยินหรือการสื่อความหมาย
- ประเภทที่ 3 ความพิการทางการเคลื่อนไหวหรือทางร่างกาย
- ประเภทที่ 4 ความพิการทางจิตใจหรือพฤติกรรม
- ประเภทที่ 5 ความพิการทางสติปัญญา
- ประเภทที่ 6 ความพิการทางการเรียนรู้
- ประเภทที่ 7 ความพิการทางออทิสติก

ทั้งนี้ เด็กนอกระบบการศึกษาที่มีภาวะความพิการดังกล่าวข้างต้นจำเป็นต้องได้รับการดูแล สนับสนุนและส่งเสริมให้สามารถเข้าถึงสิทธิและสวัสดิการต่าง ๆ ตามที่กฎหมายกำหนดไว้ดังนี้

1. พระราชบัญญัติส่งเสริมและพัฒนาคุณภาพชีวิตคนพิการ พ.ศ. 2550

พระราชบัญญัติส่งเสริมและพัฒนาคุณภาพชีวิตคนพิการ พ.ศ. 2550 เป็นกฎหมายที่ระบุถึงสิทธิและสวัสดิการที่ช่วยส่งเสริมให้ผู้พิการมีคุณภาพชีวิตที่ดีมากยิ่งขึ้น โดยการกำหนดบทบาท อำนาจหน้าที่ ความรับผิดชอบทั้งหน่วยงานภาครัฐ เอกชน ชุมชน ในการส่งเสริมและพัฒนาคุณภาพชีวิตคนพิการ

1.1 มาตราสำคัญ

มาตรา 20 ได้กำหนดคสิทธิในการเข้าถึงและใช้ประโยชน์ จากสิ่งอำนวยความสะดวก รวมถึงสวัสดิการของคนพิการในด้านต่าง ๆ ที่รัฐต้องจัดเตรียมไว้ให้ ซึ่งประกอบไปด้วย 10 ด้าน ดังนี้

1.1 การบริการฟื้นฟูสมรรถภาพและค่าใช้จ่ายในการรักษาพยาบาล

1.2 การศึกษาตามความเหมาะสมในสถานศึกษาเฉพาะหรือในสถานศึกษาทั่วไป หรือการศึกษาทางเลือก หรือการศึกษานอกระบบ

1.3 การฟื้นฟูสมรรถภาพด้านอาชีพ การให้บริการที่มีมาตรฐาน การคุ้มครอง แรงงาน มาตรการเพื่อการมีงานทำ ตลอดจนได้รับการส่งเสริมการประกอบอาชีพอิสระ

1.4 การยอมรับและมีส่วนร่วมในกิจกรรมทางสังคม เศรษฐกิจและการเมือง อย่างเต็มที่

1.5 การช่วยเหลือให้เข้าถึงนโยบาย แผนงาน โครงการ กิจกรรม การพัฒนา และบริการอันเป็นสาธารณะ การช่วยเหลือทางกฎหมายและการจัดหาทุนความ ว่าต่างแ่ต่างคดี

1.6 ข้อมูลข่าวสาร การสื่อสาร บริการโทรคมนาคม เทคโนโลยีสารสนเทศ และการสื่อสารและเทคโนโลยีสิ่งอำนวยความสะดวกเพื่อการสื่อสารสำหรับคนพิการ ทุกประเภท

1.7 บริการล่ามภาษามือตามระเบียบที่คณะกรรมการกำหนด

1.8 สิทธิที่จะนำสัตว์นำทาง เครื่องมือหรืออุปกรณ์นำทาง หรือเครื่องช่วย ความพิการใด ๆ ติดตัวไปในยานพาหนะหรือสถานที่ใด ๆ เพื่อประโยชน์ในการเดินทาง

1.9 การจัดสวัสดิการเบี้ยความพิการ ตามหลักเกณฑ์และวิธีการที่คณะกรรมการ กำหนดในระเบียบ

1.10 การปรับสภาพแวดล้อมที่อยู่อาศัย การมีผู้ช่วยคนพิการ หรือการจัดให้ มีสวัสดิการอื่น

มาตรา 19 ได้ระบุไว้ว่าการที่จะได้รับสิทธิตามมาตรา 20 นั้น คนพิการ อาจยื่นคำขอมีบัตรประจำตัวคนพิการต่อนายทะเบียนกลางหรือนายทะเบียนจังหวัด ณ สำนักงานทะเบียนกลาง สำนักงานทะเบียนจังหวัด หรือสถานที่อื่นตามระเบียบที่ คณะกรรมการกำหนด และในกรณีที่คนพิการเป็นผู้เยาว์ คนเสมือนไร้ความสามารถ หรือคนไร้ความสามารถหรือในกรณีที่คนพิการมีสภาพความพิการถึงขั้นไม่สามารถ ไปยื่นคำขอด้วยตนเองได้ ผู้ปกครอง ผู้พิทักษ์ ผู้อนุบาลหรือผู้ดูแลคนพิการ หรือ แล้วแต่กรณีสามารถยื่นคำขอแทนได้แต่ต้องนำหลักฐานว่าเป็นคนพิการไปแสดงต่อ นายทะเบียนกลางหรือนายทะเบียนจังหวัด และในพระราชบัญญัติส่งเสริมและพัฒนา คุณภาพชีวิตคนพิการ (ฉบับที่ 2) พ.ศ. 2556 ระบุเพิ่มเติมในมาตรา 10 ไว้ว่า ในกรณีที่ บัตรประจำตัวประชาชนสามารถบรรจุข้อมูลคนพิการได้ครบถ้วนตามพระราชบัญญัตินี้ ให้ใช้บัตรประจำตัวประชาชนแทนบัตรประจำตัวคนพิการ และในมาตรา 11 ระบุว่า คนพิการซึ่งไม่มีสถานะการทะเบียนราษฎรตามกฎหมายว่าด้วยการทะเบียนราษฎร อาจได้รับความช่วยเหลือที่เหมาะสมตามหลักศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์จากรัฐ ตามเงื่อนไข ที่คณะกรรมการกำหนดในระเบียบ ซึ่งช่วยให้เด็กพิการที่ต้องย้ายถิ่นฐานตามผู้ปกครอง หรือไม่มีสถานะทางทะเบียนราษฎรสามารถได้รับการดูแลได้อย่างเหมาะสม

1.2 หน่วยงานที่ดูแล/รับผิดชอบ

ในพระราชบัญญัติส่งเสริมและพัฒนาคุณภาพชีวิตคนพิการ พ.ศ. 2550 มาตรา 12 และ 13 ได้กำหนดให้ สำนักงานส่งเสริมและพัฒนาคุณภาพชีวิตคนพิการแห่งชาติ ทำหน้าที่ ตรวจสอบการได้รับสิทธิคนพิการ ให้คำแนะนำและช่วยเหลือคนพิการให้เข้าถึงสิทธิ และใช้ประโยชน์จากสิ่งอำนวยความสะดวก สวัสดิการ และความช่วยเหลือต่าง ๆ รวมถึง จัดทำแผนงาน จัดตั้งองค์กรด้านคนพิการ ประสานงานร่วมกับหน่วยงานด้านนโยบาย รวมถึงสำรวจ ศึกษาข้อมูลเกี่ยวกับคนพิการและสถานการณ์ของคุณภาพชีวิตคนพิการ

2. พระราชบัญญัติคุ้มครองเด็ก พ.ศ. 2546

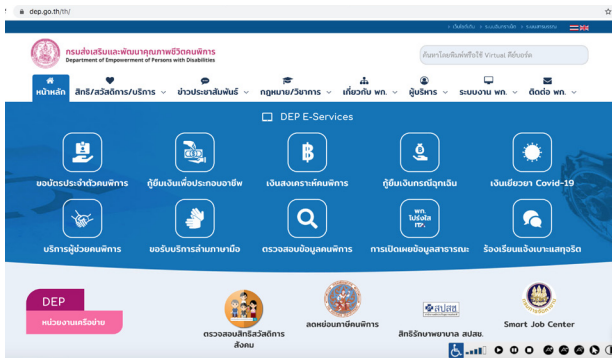

พระราชบัญญัติคุ้มครองเด็ก พ.ศ. 2546 เป็นกฎหมาย ที่กำหนดหลักการและแนวทางการปฏิบัติเพื่อคุ้มครองสวัสดิภาพ ของเด็กโดยคำนึงถึงประโยชน์สูงสุดของเด็กเป็นสำคัญ รวมถึง กำหนดบทบาทหน้าที่ของผู้ปกครองและหน่วยงานในการดูแล และให้ความคุ้มครองแก่เด็กอย่างเหมาะสม ทั้งนี้ในมาตรา 32 ระบุว่าเด็กพิการที่มีความบกพร่องด้านร่างกาย สมอง สติปัญญา

หรือจิตใจ มีสิทธิได้รับการสงเคราะห์ตามประกาศคณะกรรมการบริหารกองทุนคุ้มครองเด็ก เรื่อง หลักเกณฑ์การกำหนดดวงเงินและรายการที่ให้การสนับสนุนจากกองทุนคุ้มครองเด็ก ลงวันที่ 6 กรกฎาคม พ.ศ. 2550 กำหนดดวงเงินและรายการเกี่ยวกับการสงเคราะห์ โดยครอบคลุมค่าเลี้ยงดู ค่าใช้จ่ายสำหรับการศึกษา ค่าใช้จ่ายอุปกรณ์การศึกษาและทางการแพทย์สำหรับเด็กพิการ โดยสามารถยื่นเรื่องขอรับการสนับสนุนได้ที่สำนักงานพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์จังหวัดหรือสำนักงานพัฒนาสังคม กรุงเทพมหานคร

ชุดคู่มือ/ข้อมูลการดูแลเด็กเพิ่มเติม

- 1) เว็บไซต์ <https://dep.go.th/th/> เป็นเว็บไซต์ที่จัดทำขึ้นโดยกรมส่งเสริมและพัฒนาคุณภาพชีวิตคนพิการ ประกอบด้วย
 - DEP E-service เป็นบริการแบบ e-service ที่ให้ข้อมูลเรื่องสิทธิและสวัสดิการ รวมถึงบริการต่าง ๆ การตรวจสอบสิทธิและข้อมูลคนพิการ
 - คลังความรู้ด้านกฎหมาย พระราชบัญญัติ ระเบียบ บทความ งานวิจัยและงานวิชาการ รวมถึงข่าวสารและการประชาสัมพันธ์กิจกรรมต่าง ๆ

- 2) คู่มือคนพิการ โดยสำนักงานส่งเสริมและพัฒนาคุณภาพชีวิตคนพิการแห่งชาติ เป็นการรวบรวมสิทธิประโยชน์ ขั้นตอนการเข้าถึงและการให้บริการต่าง ๆ แก่คนพิการ

3) คู่มือการตรวจประเมิน วินิจฉัยและแนวทางช่วยเหลือเด็กพิการ โดยราชวิทยาลัยกุมารแพทย์แห่งประเทศไทย เป็นการรวบรวมความรู้ด้านการส่งเสริมการดูแลเด็กพิการทั้ง 7 ประเภท พร้อมรายละเอียดหน่วยงาน/องค์กรที่เกี่ยวข้องและสถานพยาบาลที่จัดบริการความช่วยเหลือ

กลุ่มที่ 2 กลุ่มประเด็นปัจจัยทางเศรษฐกิจ

เป็นเด็กนอกระบบการศึกษาที่ประสบปัญหาความยากจนหรืออาศัยอยู่ในครอบครัวที่มีฐานะยากจนและ/หรืออาศัยอยู่ในพื้นที่ห่างไกล จากสภาวะดังกล่าวเป็นผลให้เด็กกลุ่มนี้ขาดโอกาสในการได้รับการพัฒนาในด้านต่าง ๆ รวมถึงการเข้าถึงการศึกษาที่มีคุณภาพและโอกาสในการเรียนรู้ที่เหมาะสม ทั้งนี้หน่วยงานภาครัฐได้กำหนดแนวทางการดำเนินการในการบรรเทาปัญหาดังกล่าวภายใต้กฎหมายและระเบียบต่าง ๆ ดังต่อไปนี้

1. พระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542 และที่แก้ไขเพิ่มเติม (ฉบับที่ 2) พ.ศ. 2545 และ (ฉบับที่ 3) พ.ศ. 2553

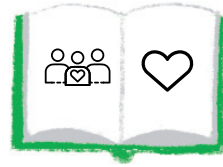
พระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542 และที่แก้ไขเพิ่มเติม (ฉบับที่ 2) พ.ศ. 2545 และ (ฉบับที่ 3) พ.ศ. 2553 เป็นกฎหมายที่กำหนดแนวทางการจัดการศึกษาที่มุ่งเน้นการพัฒนาคนไทยให้เป็นมนุษย์ที่สมบูรณ์ทั้งร่างกาย จิตใจ สติปัญญา ความรู้และคุณธรรม มีจริยธรรมและวัฒนธรรมในการดำรงชีวิตสามารถอยู่ร่วมกับผู้อื่นได้อย่างมีความสุข และยึดหลักการจัดการศึกษาตลอดชีวิตสำหรับประชาชน และการสนับสนุนให้สังคมมีส่วนร่วมในการจัดการศึกษาและกระบวนการเรียนรู้ให้เป็นไปอย่างต่อเนื่อง ทั้งในรูปแบบการศึกษาในระบบ การศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัย

1.1 มาตรการที่สำคัญ

มาตรา 10 กำหนดให้บุคคลมีสิทธิและโอกาสเสมอกันในการรับการศึกษาขั้นพื้นฐานไม่น้อยกว่าสิบสองปีที่รัฐต้องจัดให้อย่างทั่วถึงและมีคุณภาพโดยไม่เก็บค่าใช้จ่าย และมาตรา 12 ระบุไว้ว่านอกเหนือจากรัฐ เอกชน และองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ให้บุคคล ครอบครัว องค์กรชุมชน องค์กรเอกชน องค์กรวิชาชีพ สถาบันศาสนา สถานประกอบการ และสถาบันสังคมอื่นมีสิทธิในการจัดการศึกษาขั้นพื้นฐาน ซึ่งเป็นการเปิดช่องทางให้เด็กนอกระบบการศึกษาสามารถเข้าถึงการศึกษาทางเลือกที่มีความเหมาะสมกับสภาพและบริบทของเด็กนอกระบบการศึกษาได้ อีกทั้งในมาตรา 13 บิดา มารดา หรือผู้ปกครองมีสิทธิได้รับการสนับสนุนจากรัฐ ให้มีความรู้ความสามารถในการเลี้ยงดู และให้การศึกษา รวมถึงเงินอุดหนุนจากรัฐสำหรับการจัดการศึกษาขั้นพื้นฐานสำหรับ บุตรหรือบุคคลที่อยู่ในการดูแล

ทั้งนี้พบว่า เงินสนับสนุนทางการศึกษาสำหรับเด็กยากจนนั้น ส่วนใหญ่จะเป็น การสนับสนุนและช่วยเหลือเด็กยากจนที่เรียนอยู่ในระบบการศึกษาหรือเรียนในโรงเรียนสังกัดต่าง ๆ เช่น โครงการจัดสรรเงินอุดหนุนนักเรียนยากจนพิเศษแบบมีเงื่อนไข สำหรับนักเรียนในสังกัดสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน (สพฐ.) เป็นต้น แต่กลับพบว่าเด็กยากจนที่เป็นเด็กนอกระบบการศึกษาไม่สามารถเข้าถึงเงินสนับสนุน รวมถึงไม่ได้รับสิทธิการพัฒนาในด้านการศึกษาและการเรียนรู้อย่างที่ควรจะเป็น ซึ่งเป็นการเพิ่มช่องว่างความเหลื่อมล้ำให้สูงขึ้น ในกรณีนี้คณะผู้จัดทำเห็นว่าการจัดการศึกษานอกระบบโรงเรียนโดยหน่วยงานองค์กรพัฒนาเอกชน (NGOs) หรือชุมชน เป็นทางออกของปัญหา โดยมีครูนอกระบบการศึกษาเป็นผู้ที่สามารถเข้าถึงและเข้าใจ เด็กนอกระบบการศึกษาเป็นผู้จัดกิจกรรมที่ส่งเสริมการเรียนรู้ที่เหมาะสมและสอดคล้อง กับความต้องการของเด็กนอกระบบการศึกษา จึงจำเป็นที่หน่วยงานภาครัฐทั้งสำนักงาน ส่งเสริมการศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัย สำนักงานพัฒนาสังคมและสวัสดิการ รวมถึงหน่วยงานปกครองส่วนท้องถิ่นต้องทำงานร่วมกันส่งเสริมการทำงาน ของครูนอกระบบการศึกษาและพัฒนาชุมชนให้เข้มแข็งนำไปสู่การพัฒนาเด็กนอกระบบ การศึกษาให้ได้รับมาตรฐานในการดำรงชีวิตที่เหมาะสมและการศึกษาที่มีคุณภาพ ตามปฏิญญาสากลว่าด้วยสิทธิมนุษยชนและอนุสัญญาว่าด้วยสิทธิเด็ก

2. ระเบียบกรมประชาสงเคราะห์ว่าด้วยการสงเคราะห์เด็กภายในครอบครัว พ.ศ.2529 และที่แก้ไขเพิ่มเติมโดยระเบียบกรมพัฒนาสังคมและสวัสดิการ ว่าด้วยการสงเคราะห์เด็กภายในครอบครัว พ.ศ.2547

ระเบียบกรมประชาสงเคราะห์ว่าด้วยการสงเคราะห์เด็กภายในครอบครัว พ.ศ. 2529 มีหลักสำคัญคือ การให้ความช่วยเหลือเด็กและครอบครัวของเด็กที่ประสบปัญหาความเดือดร้อน เสริมสร้างความมั่นคงในครอบครัวให้ครอบครัวของเด็กสามารถเลี้ยงเด็กไว้ได้ ทั้งนี้ในข้อ 5 ได้ระบุว่าครอบครัวที่พึงได้รับการสงเคราะห์ต้องเป็นครอบครัวที่มีเด็กอายุไม่เกิน 18 ปี หรือที่อยู่ในระหว่างการศึกษามีอายุไม่เกิน 20 ปีบริบูรณ์ อยู่ใน การดูแลและต้องเข้าหลักเกณฑ์อย่างใดอย่างหนึ่ง ได้แก่ เป็นครอบครัวยากจนขาดแคลน ไม่สามารถให้การเลี้ยงดูและการศึกษาแก่เด็กอย่างเหมาะสมได้ หรือเป็นครอบครัวที่ประสบความเดือดร้อนซึ่งส่งผลกระทบต่อสวัสดิภาพของเด็กจึงจะสามารถยื่นขอรับความช่วยเหลือได้ โดยวิธีการสงเคราะห์มีหลายรูปแบบไม่ว่าจะเป็นการสงเคราะห์เกี่ยวกับเงิน เช่น ค่าเลี้ยงดู ค่าใช้จ่ายด้านการศึกษา ด้านการแพทย์หรือด้านอื่น ๆ การสงเคราะห์เกี่ยวกับเครื่องอุปโภค บริโภคหรืออุปกรณ์ทางการศึกษา หรือการสงเคราะห์ด้วยคำแนะนำปรึกษาปัญหาต่าง ๆ เป็นต้น

2.1 หน่วยงานที่ดูแล/รับผิดชอบ

การดูแลและให้ความช่วยเหลือเด็กนอกระบบการศึกษาที่ประสบปัญหา ด้านเศรษฐกิจสามารถติดต่อและขอรับบริการได้ที่สำนักบริการสวัสดิการสังคม กรมพัฒนาสังคมและสวัสดิการ และสำนักงานพัฒนาสังคมและสวัสดิการกรุงเทพฯ 1-8 กรุงเทพมหานคร หรือสำนักงานพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์จังหวัด สำนักงานส่งเสริมและสนับสนุนวิชาการ 1-12 และสถานสงเคราะห์ตามภูมิลำเนาหรือถิ่นที่อยู่ โดยในการช่วยเหลือดังกล่าวเป็นการพิจารณาความช่วยเหลือเป็นรายกรณีโดยผู้ประสบความเดือดร้อนสามารถขอรับความช่วยเหลือได้โดยตรง ทั้งนี้ครุณอกระบบการศึกษาสามารถประสานความช่วยเหลือและทำงานร่วมกับนักสังคมสงเคราะห์ในพื้นที่เพื่อทำการประเมิน ดำเนินการให้ความช่วยเหลือและติดตามอย่างเป็นระบบ รวมถึงการรวบรวมข้อมูลเพื่อนำไปสู่การจัดทำข้อเสนอเชิงนโยบายต่อคณะกรรมการส่งเสริมการจัดสวัสดิการสังคมระดับจังหวัดเพื่อหาแนวทางการช่วยเหลือที่เหมาะสมและยั่งยืนต่อไป

ชุดคู่มือ/ข้อมูลการดูแลเด็กเพิ่มเติม

แนวทางและมาตรการจ่ายเงินอุดหนุน โดยกรมพัฒนาสังคมและสวัสดิการ เป็นการรวบรวมแนวทางและมาตรการจ่ายเงินอุดหนุน รวมถึงเอกสารหลักฐานประกอบการจ่ายเงินและระเบียบที่เกี่ยวข้อง

กลุ่มที่ 3 กลุ่มประเด็นปัจจัยทางสังคม

ครูนอกระบบการศึกษาที่ดูแลเด็กและเยาวชนในกลุ่มประเด็นปัจจัยสังคมส่วนใหญ่คือ ครูอาสาสมัคร ผู้ดูแลเด็ก ปราชญ์ชาวบ้าน/ผู้นำชุมชนดูแลกลุ่มเด็กเร่ร่อน/ย้ายบ้าน และครูประจำที่ทำหน้าที่ดูแลเด็กเร่ร่อน/ไร้บ้านและเด็กในกระบวนการยุติธรรม ครูนอกระบบการศึกษาดังกล่าวจำเป็นต้องมีความเข้าใจเกี่ยวกับกฎหมายและหน่วยงานที่บังคับใช้กฎหมายที่เกี่ยวข้องกับเด็กและเยาวชนในกลุ่มประเด็นปัจจัยทางสังคม มีรายละเอียดดังนี้

1. พระราชบัญญัติคุ้มครองเด็ก พ.ศ. 2546

หลักการทำงานด้านเด็กและเยาวชนไม่ว่ากับเด็กและเยาวชนกลุ่มใด หรือการนิยามจัดกลุ่มแบบใดก็ตาม ผู้ที่เกี่ยวข้องพึงต้องมีความรู้ ความเข้าใจพื้นฐานเกี่ยวกับพระราชบัญญัติคุ้มครองเด็ก พ.ศ. 2546 เนื่องจากเนื้อหาในพระราชบัญญัตินี้เป็นหลักการและกฎหมายขั้นพื้นฐานที่หน่วยงานและเจ้าหน้าที่ภาครัฐสามารถบังคับใช้เพื่อประโยชน์ในการคุ้มครองสิทธิขั้นพื้นฐานและส่งเสริมพัฒนาเด็กและเยาวชนให้สอดคล้องกับหลักการในปฏิญญาสากลว่าด้วยสิทธิมนุษยชน อนุสัญญาว่าด้วยสิทธิเด็ก และรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย

สาระสำคัญของพระราชบัญญัติฉบับนี้แบ่งออกเป็น 9 หมวด ได้แก่ หมวด 1 คณะกรรมการคุ้มครองเด็ก หมวด 2 การปฏิบัติต่อเด็ก หมวด 3 การสงเคราะห์เด็ก

หมวด 4 การคุ้มครองสวัสดิภาพเด็ก หมวด 5 ผู้คุ้มครองสวัสดิภาพเด็ก หมวด 6 สถานรับเลี้ยงเด็ก สถานแรกรับ สถานสงเคราะห์ สถานคุ้มครองสวัสดิภาพ และสถานพัฒนาและฟื้นฟู หมวด 7 การส่งเสริมความประพฤตินักเรียนและนักศึกษา หมวด 8 กองทุนคุ้มครองเด็ก และหมวด 9 บทกำหนดโทษ เนื้อหาหลักของพระราชบัญญัติเป็นการกำหนดบทบาทหน้าที่ของผู้ที่มีส่วนเกี่ยวข้องกับการคุ้มครองเด็ก ทั้งเจ้าหน้าที่ของรัฐในระดับนโยบายและบริหาร อาทิ รัฐมนตรีประจำกระทรวงต่าง ๆ เจ้าหน้าที่ระดับปฏิบัติการทั้งในส่วนท้องถิ่น ส่วนตำบล ส่วนอำเภอและส่วนจังหวัด รวมถึงหน่วยงานเอกชนที่เป็นสถานรับเลี้ยงเด็ก สถานสงเคราะห์ สถานพัฒนาและฟื้นฟู ตลอดจนผู้ปกครองและครอบครัวที่พึงต้องให้การอุปการะเลี้ยงดูและคุ้มครองสิทธิขั้นพื้นฐานแก่เด็ก

1.1 มาตรการสำคัญ

เมื่อพิจารณาจากเด็กนอกระบบกลุ่มประเด็นปัจจัยทางสังคม ซึ่งเป็นกลุ่มที่มีการกำหนดนิยามใน พระราชบัญญัติ มาตรการ 4 ทั้ง 3 กลุ่ม กล่าวคือ 1) “เด็กเร่ร่อน” หมายถึง เด็กที่ไม่มีบิดามารดาหรือผู้ปกครองหรือมีแต่ไม่เลี้ยงดูหรือไม่สามารถเลี้ยงดูได้จนเป็นเหตุให้เด็กต้องเร่ร่อนไปในที่ต่าง ๆ หรือเด็กที่พฤติกรรมใช้ชีวิตเร่ร่อนจนน่าจะเกิดอันตรายต่อสวัสดิภาพของตน 2) “เด็กกำพร้า” หมายถึง เด็กที่บิดาหรือมารดาเสียชีวิต เด็กที่ไม่ปรากฏบิดามารดาหรือไม่สามารถสืบหาบิดามารดาได้ และ 3) “เด็กที่เสี่ยงต่อการกระทำผิด” หมายถึง เด็กที่ประพฤติตนไม่สมควร เด็กที่ประกอบอาชีพหรือคบหาสมาคมกับบุคคลที่น่าจะชักนำไปในทางกระทำผิดกฎหมายหรือขัดต่อศีลธรรมอันดีหรืออยู่ในสภาพแวดล้อมหรือสถานที่อันอาจชักนำไปในทางเสียหาย ทั้งนี้ตามที่กำหนดในกฎกระทรวง

นอกจากนิยามที่กำหนดกลุ่มเป้าหมายในการคุ้มครองสิทธิและพัฒนาแล้วยังปรากฏมาตรการสำคัญอื่น ๆ ที่ครุณนอกระบบการศึกษาสามารถศึกษาและทำความเข้าใจ โดยเฉพาะหลักการในหมวด 2 การปฏิบัติต่อเด็ก ได้แก่ มาตรการ 22 การปฏิบัติต่อเด็กไม่ว่ากรณีใด ให้คำนึงถึงประโยชน์สูงสุดของเด็กเป็นสำคัญ มาตรการ 26 ไม่ว่าเด็กจะยินยอมหรือไม่ ห้ามไม่ให้ผู้ใดกระทำความหรือละเว้นการกระทำอันเป็นการทารุณกรรมต่อร่างกายจิตใจ และพัฒนาการของเด็ก หรือการกระทำอื่นใดเพื่อแสวงหาประโยชน์จากเด็กตามมาตรา 26 (1) ถึง (10) หลักการในหมวดที่ 2 นี้มีความสอดคล้องตามหลักการสากลและรัฐธรรมนูญ อันเป็นหลักการโดยรวมในการทำงานกับเด็กทุกกลุ่ม ส่วนเด็กนอกระบบการศึกษากลุ่มประเด็นปัจจัยทางสังคม มีความสอดคล้องกับ หมวด 3 การสงเคราะห์เด็ก

ซึ่งโดยส่วนใหญ่พระราชบัญญัติมอบอำนาจให้แก่เจ้าหน้าที่รัฐในการให้ช่วยเหลือตาม มาตรา 33 ซึ่งเน้นการสงเคราะห์ในลักษณะส่งเสริมให้ผู้ปกครองเลี้ยงดูเด็กได้ หรือ จัดหาผู้อุปการะที่เหมาะสม ตลอดจนส่งต่อเด็กไปยังสถานแรกรับ สถานสงเคราะห์ สถานพัฒนาฟื้นฟูตามแต่กรณี

1.2 หน่วยงานที่ดูแล/รับผิดชอบ

หน่วยงานที่เกี่ยวข้องกับการคุ้มครองสิทธิและพัฒนาเด็กกลุ่มประเด็นทางสังคม ที่ครุносถระบบการศึกษาสามารถทำงานร่วมด้วยในระดับพื้นที่ ท้องถิ่น และจังหวัด คือ คณะกรรมการคุ้มครองเด็ก ในหมวด 1 โดยมาตรา 16 คณะกรรมการคุ้มครองเด็ก กรุงเทพมหานคร และมาตรา 17 คณะกรรมการคุ้มครองเด็กจังหวัด โดยมีโครงสร้าง ภายในคณะกรรมการมีความแตกต่างกันบางส่วน ส่วนที่คล้ายคลึงกันคือ ให้ผู้ว่าราชการ ปลัดจังหวัดหรือรองผู้ว่าราชการ เป็นประธานกรรมการและรองประธานกรรมการ ตามลำดับ และให้กรรมการผู้ทรงคุณวุฒิ มาจากการแต่งตั้งจากผู้เชี่ยวชาญในวิชาชีพ สังคมสงเคราะห์ ครู จิตวิทยา กฎหมาย แพทย์ วิชาชีพละ 2 คน และมีตัวแทนจาก ภาคเอกชนจากวิชาชีพดังกล่าวและผู้มีประสบการณ์ด้านสวัสดิการเด็กอีก 1-2 คน ส่วนที่มีความแตกต่างกันระหว่างคณะกรรมการคุ้มครองเด็กกรุงเทพมหานครกับ คณะกรรมการคุ้มครองเด็กจังหวัดคือ ส่วนกรรมการ ในขณะที่ทางกรุงเทพมหานคร สามารถขอตัวแทนจากส่วนงานราชการกลางได้ อาทิ ผู้แทนสำนักปลัดกระทรวงศึกษา ผู้แทนสำนักอัยการสูงสุด ผู้แทนกองบัญชาการตำรวจนครบาล ผู้แทนกรมพัฒนาสังคม และสวัสดิการ เป็นต้น (ดูเพิ่มเติมในมาตรา 16) ส่วนจังหวัดจะแต่งตั้งคณะกรรมการ จากตัวแทนของส่วนงานราชการจังหวัดเท่านั้น อาทิ อัยการจังหวัด พัฒนาการจังหวัด แรงงานจังหวัด ผู้อำนวยการเขตพื้นที่การศึกษา นายแพทย์สาธารณสุขจังหวัด ผู้แทน ศาลเยาวชนและครอบครัวจังหวัด ผู้แทนสถานพินิจและคุ้มครองเด็กและเยาวชนจังหวัด นายกองค์การบริหารส่วนจังหวัด เป็นต้น (ดูเพิ่มเติมในมาตรา 17)

เมื่อพิจารณาจากโครงสร้างคณะกรรมการคุ้มครองเด็กดังกล่าวแล้วคณะผู้จัดทำ ได้วิเคราะห์ถึงจุดแข็งและจุดอ่อนของการจัดตั้งคณะกรรมการคุ้มครองเด็กในลักษณะนี้ กล่าวคือ จุดแข็งของการจัดตั้งคณะกรรมการที่มีประสบการณ์ รวมถึงอำนาจหน้าที่ ในโครงสร้างงานราชการ ทำให้การขับเคลื่อนในเชิงนโยบาย การให้งบประมาณสนับสนุน การให้ความช่วยเหลือ การตรวจสอบและคุ้มครอง มีประสิทธิภาพในเชิงกลไกของภาครัฐ ที่รองรับ ในส่วนของคณะกรรมการจังหวัด หากผู้แทนหรือผู้เข้าร่วมในคณะกรรมการ

เป็นคนในพื้นที่ และมีประสบการณ์โดยตรง การสะท้อนสภาวะการณ์จะสอดคล้องกับสภาพปัญหาปัจจุบันในระดับจังหวัดได้ใกล้เคียงความเป็นจริง ย่อมส่งผลต่อประสิทธิภาพในการออกนโยบายที่แก้ไขปัญหาได้ตรงจุด ในขณะที่เดียวกันก็ยังมีจุดอ่อนในด้านของการคัดเลือกตัวแทนจากส่วนงานราชการอื่น ๆ ถึงแม้ว่าจะเป็นตัวแทนจากส่วนงานราชการกลาง แต่ด้วยรูปแบบการทำงานของรัฐราชการอาจเป็นอุปสรรคในการนัดประชุมคณะกรรมการเอง เนื่องจากเจ้าหน้าที่รัฐส่วนงานต่าง ๆ มีภาระงานทับซ้อน การคัดเลือกจากสำนักงานต้นทางอาจไม่ทำให้ได้ตัวแทนที่มีความเข้าใจประเด็นปัญหาของเด็กและเยาวชนทุกกลุ่มได้จริง รูปแบบคณะกรรมการเช่นนี้จึงอาจส่งผลต่อความล่าช้าในการพบปะประชุมกัน ความไม่มั่นใจในการร่วมรับผิดชอบ สั่งการ ออกนโยบาย หรือร่วมแลกเปลี่ยนทรัพยากร เกิดภาวะ “ภาระงานฝาก” และขาดการเชื่อมโยงประเด็นปัญหาที่เกิดขึ้นในสภาวะการณ์ปัจจุบัน เพราะมีตัวแทนภาคประชาชนและองค์กรเอกชนร่วมพัฒนาภายใต้คณะกรรมการคุ้มครองเด็กในสัดส่วนน้อยมาก

ครุณอกระบบการศึกษาสามารถเชื่อมงานกับคณะกรรมการคุ้มครองเด็ก โดยยึดเอาอำนาจหน้าที่ของคณะกรรมการตามมาตรา 20 โดยคณะผู้จัดทำปรับให้สอดคล้องกับงานของครุณอกระบบการศึกษา ได้สาระสำคัญโดยสรุปดังนี้ 1) เสนอความคิดเห็นต่อคณะกรรมการเพื่อพัฒนานโยบาย แผนงาน งบประมาณ และมาตรการคุ้มครองเด็กให้ตรงจุด 2) ให้คำปรึกษาและเชื่อมประสานกับเครือข่ายการทำงานภาครัฐและเอกชนด้านการศึกษา การสังเคราะห์ คุ้มครองสวัสดิภาพ และส่งเสริมความประพฤติเด็กและเยาวชนในพื้นที่ และ 3) ร่วมกำหนดแนวทางพัฒนา สังเคราะห์ คุ้มครองสวัสดิภาพ และส่งเสริมพฤติกรรมของเด็กและเยาวชนในพื้นที่

ชุดคู่มือ/ข้อมูลการดูแลเด็กเพิ่มเติม

ครูนอกระบบการศึกษาสามารถหาความรู้เพิ่มเติมเกี่ยวกับชุดคู่มือการดูแลเด็ก คู่มือ/แนวปฏิบัติฉบับพกพา โดยกรมกิจการเด็กและเยาวชน (ดย.) ได้ที่ www.dcy.go.th/webnew/main/download_list.php?id=19 หรือสแกน QR Code ตามภาพ ซึ่งคณะผู้จัดทำขอแนะนำคู่มือควรอ่าน 1-3 เล่ม ได้แก่

1) คู่มือปฏิบัติและข้อตกลงร่วมกัน เรื่อง การคุ้มครองและช่วยเหลือเด็กในภาวะเสี่ยงและเป็นผู้เสียหายจากการละเมิด ละเลยทอดทิ้ง แสวงผลประโยชน์ และความรุนแรง

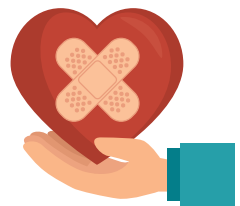
2) แนวทางการจัดให้มีระบบคุ้มครองเด็ก ระดับท้องถิ่น

3) คู่มือการปฏิบัติงานของสถานรองรับเด็ก

2. พระราชบัญญัติการบริหารการแก้ไขบำบัดฟื้นฟูเด็กและเยาวชนที่กระทำผิด พ.ศ. 2561

กรณีที่เด็กและเยาวชนกลุ่มที่ต้องคดีหรือเคยต้องคดีนั้น ครูนอกระบบการศึกษาส่วนใหญ่เป็นกลุ่มครูประจำการในสถานพินิจหรือศูนย์ฝึกอบรม ซึ่งมีบทบาทหน้าที่ระบุไว้ตามพระราชบัญญัติการบริหารการแก้ไขบำบัดฟื้นฟูเด็กและเยาวชนที่กระทำผิด พ.ศ. 2561 สำระสำคัญแบ่งออกเป็น 8 หมวด ได้แก่ หมวด 1 คณะกรรมการการบริหารแก้ไขบำบัดฟื้นฟูเด็กและเยาวชนที่กระทำผิด

หมวด 2 หน้าที่และอำนาจของเจ้าพนักงาน หมวด 3 สถานที่ควบคุม การจำแนก และมาตรฐานสถานที่ควบคุมเด็กและเยาวชน หมวด 4 การรับตัว การจำแนก และการพัฒนาพฤติกรรมเด็กและเยาวชน หมวด 5 การแก้ไขบำบัดฟื้นฟูและการฝึกอบรม หมวด 6 สิทธิ หน้าที่ ประโยชน์และกิจการอื่น ๆ เกี่ยวกับเด็กและเยาวชน หมวด 7 การเตรียมความพร้อมก่อนปล่อยและการติดตามภายหลังปล่อยจากสถานที่ควบคุม และหมวด 8 บทกำหนดโทษ ซึ่งหมวดที่ครูประจำการควรให้ความสำคัญเพื่อประโยชน์แก่ตัวเด็กคือ หมวดที่ 6 และ 7

2.1 มาตรการสำคัญ

เนื่องจากกฎหมายฉบับนี้เน้นการแก้ไขบำบัดฟื้นฟูเด็กและเยาวชนที่กระทำผิด ทำให้ปรากฏข้อกฎหมายบางประการที่จำกัดสิทธิและเสรีภาพของบุคคล เพื่อให้เกิดกลไกการบริหารแก้ไขบำบัดฟื้นฟูกลุ่มเป้าหมายได้ในเชิงบูรณาการ ต่อเนื่องและมีประสิทธิภาพ อันเป็นประโยชน์ในการคุ้มครองสวัสดิภาพของเด็กและเยาวชนและความสงบเรียบร้อย ดังนั้นเนื้อหาส่วนใหญ่ของพระราชบัญญัติฉบับนี้จึงเน้นให้อำนาจเจ้าหน้าที่รัฐ ตั้งแต่คณะกรรมการการบริหารการแก้ไขบำบัดฟื้นฟูเด็กและเยาวชนที่กระทำผิด โดยมีรัฐมนตรีว่าการกระทรวงยุติธรรมเป็นประธานกรรมการ ไปจนถึงบทบาทหน้าที่เจ้าพนักงาน เป็นผู้มีส่วนและความรับผิดชอบในงานแก้ไข บำบัด และฟื้นฟูเด็กและเยาวชน

อย่างไรก็ตาม ดังที่กล่าวไปแล้วข้างต้น บทบัญญัติในหมวด 6 สิทธิ หน้าที่ ประโยชน์และกิจการอื่น ๆ เกี่ยวกับเด็กและเยาวชน และหมวด 7 การเตรียมความพร้อมก่อนปล่อยและการติดตามภายหลังปล่อยจากสถานที่ควบคุม นับว่าเป็นหมวดที่ให้ความสำคัญกับเด็กและเยาวชนเป็นสำคัญ โดยในหมวด 6 มีมาตรการสำคัญที่ต้องคำนึงถึงในการทำงานกับเด็กที่เคยกระทำผิด ดังนี้ มาตรา 37 ให้สถานที่ควบคุมจัดการศึกษาขั้นพื้นฐานตามกฎหมายว่าด้วยการศึกษาแห่งชาติ ให้เด็กและเยาวชนมีโอกาสเข้าถึงการศึกษและการฝึกอบรมอย่างเท่าเทียม มาตรา 39 ให้มีการจัดกีฬา ดนตรี และกิจกรรมนันทนาการให้เหมาะสมแก่วัยและสภาพของเด็กและเยาวชนแต่ละคน มาตรา 41 เด็กและเยาวชนมีสิทธิได้รับเงินรางวัลจากการจำหน่ายผลิตภัณฑ์ที่เกิดจากการฝึกวิชาชีพหรือฝึกงานฝีมือ รวมถึงข้อบัญญัติต่าง ๆ ในหมวดดังกล่าวที่เกี่ยวข้องกับการดูแลสุขอนามัยให้แก่เด็กทั้งในกรณีที่พิการ และตั้งครุภรณ์ รวมถึงสิทธิในการติดต่อสื่อสารกับญาติและสิทธิในทรัพย์สินของเด็กและเยาวชนก่อนเข้าสถานควบคุม

ในหมวด 7 การเตรียมความพร้อมก่อนปล่อยและการติดตามภายหลังปล่อยจากสถานที่ควบคุม มีความสำคัญอย่างยิ่ง เนื่องจากเป็นกิจกรรมที่เด็กและเยาวชนจะได้

เตรียมเรียนรู้ความรู้จำเป็น ทักษะอาชีพ และมีความพร้อมที่จะกลับสู่สังคมภายนอกสถานควบคุม ซึ่งมาตรา 51 ได้ระบุแนวทางการเตรียมความพร้อมก่อนปล่อยตัวเด็ก โดยเน้นการมีส่วนร่วมของเด็กและเยาวชน พ่อแม่ผู้ปกครอง รวมถึงหน่วยงาน องค์กร หรือชุมชนที่เด็กอาศัยอยู่ด้วย มาตรา 53 เน้นย้ำแนวทางการเตรียมความพร้อมทั้งแนะแนวทางการศึกษา และการประกอบอาชีพ และมาตรา 59 เน้นย้ำบทบาทหน้าที่ของกรมพินิจและคุ้มครองเด็กและเยาวชนให้จัดระบบสงเคราะห์ช่วยเหลือและติดตามเด็กและเยาวชนภายหลังการปล่อยตัว โดยเน้นการบูรณาการร่วมกับหน่วยงานอื่น ๆ ทั้งภาครัฐ เอกชน องค์กรพัฒนาเอกชน และองค์กรชุมชน เพื่อช่วยเหลือให้เด็กได้รับสวัสดิการและการคุ้มครองสวัสดิภาพที่เหมาะสมตามสภาพปัญหาของเด็กแต่ละคน

2.2 หน่วยงานที่ดูแล/รับผิดชอบ

ตามข้อบัญญัติในพระราชบัญญัติฉบับนี้ หน่วยงานรับผิดชอบ ได้แก่ เจ้าพนักงานและเจ้าหน้าที่รัฐภายใต้กรมพินิจและคุ้มครองเด็กและเยาวชน และเจ้าหน้าที่ส่วนงานที่เกี่ยวข้องในกระทรวงยุติธรรม อย่างไรก็ตาม ภายหลังจากเด็กและเยาวชนที่เคยกระทำผิดปล่อยตัว องค์กรภาคประชาชน องค์กรพัฒนาเอกชน สถานศึกษา และสถานประกอบการ นับเป็นหน่วยปลายทางที่สามารถเชื่อมเด็กกลุ่มนี้ให้เข้ากับการใช้ชีวิตได้จริงในสังคม ดังนั้น การทำงานเชิงบูรณาการกันอย่างต่อเนื่องของหน่วยงานและองค์กรดังกล่าว จึงมีความสำคัญไม่ยิ่งหย่อนไปกว่าเจ้าพนักงานและเจ้าหน้าที่รัฐตามที่มอบบัญญัติในพระราชบัญญัตินี้

ชุดคู่มือ/ข้อมูลการดูแลเด็กเพิ่มเติม

คณะผู้จัดทำเล็งเห็นความสำคัญในการจัดการศึกษาในรูปแบบที่หลากหลายให้สอดคล้องกับสภาพการณ์ในสถานควบคุม จึงเสนอให้ครูนอกระบบในสถานควบคุมศึกษาคู่มือการจัดการศึกษาตามหลักสูตรการศึกษานอกระบบ ระดับการศึกษาขั้นพื้นฐาน พ.ศ. 2551 โดยศึกษาเพิ่มเติมได้ที่ <https://pubhtml5.com/uvos/wbee/basic> หรือสแกน QR Code ตามภาพ

คู่มือการจัดการศึกษาตามหลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐาน พ.ศ. 2551 สำหรับเด็กและเยาวชนในกรมพินิจและคุ้มครองเด็กและเยาวชน

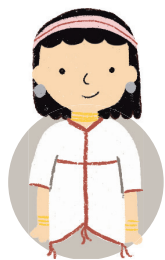

กลุ่มที่ 4 กลุ่มประเด็กผู้ที่มีความต้องการลักษณะเฉพาะ

กลุ่มประเด็กผู้ที่มีความต้องการลักษณะพิเศษโดยเฉพาะ กลุ่มเด็กและเยาวชนที่มีปัญหาสิทธิสถานะนั้น นับเป็นกลุ่มประเด็กที่ครูนอกระบบการศึกษาทุกกลุ่มต้องเผชิญ เพราะเด็กกลุ่มที่มีความต้องการลักษณะเฉพาะส่วนใหญ่มักประสบกับสภาพปัญหาที่ซับซ้อน อาทิ กรณีลูกแรงงานต่างด้าวที่เกิดในประเทศไทยแต่ไร้สัญชาติ มีปัญหาสิทธิสถานะและการเข้าไม่ถึงการศึกษา หรือตกในกลุ่มประเด็กปัญหาปัจจัยด้านเศรษฐกิจร่วมด้วย ดังนั้นครูนอกระบบการศึกษาทุกกลุ่มจึงต้องมีความเข้าใจเกี่ยวกับกฎหมายและหน่วยงานที่บังคับใช้กฎหมายที่เกี่ยวข้องกับเด็กและเยาวชนในกลุ่มนี้ โดยคณะผู้จัดทำรวบรวมและเสนอมาตราในกฎหมายหลักดังนี้

1. พระราชบัญญัติสัญชาติ พ.ศ. 2508

เด็กและเยาวชนกลุ่มประเด็กผู้ที่มีความต้องการลักษณะพิเศษจำนวนหนึ่งประสบปัญหาไร้สัญชาติหรือปัญหาสิทธิสถานะ ซึ่งไม่ได้รับการพิจารณาให้เป็นคนที่มีสัญชาติจากรัฐใดรัฐหนึ่งภายใต้บทบัญญัติกฎหมายของรัฐนั้น ผลกระทบที่เกิดขึ้นจากการเป็นคนไร้รัฐไร้สัญชาติคือ การเข้าไม่ถึงบริการของรัฐ เช่น การศึกษาขั้นพื้นฐาน การรักษาพยาบาล การมีงานทำ การทำประกันสังคม เป็นต้น อย่างไรก็ตาม พระราชบัญญัติสัญชาติ พ.ศ. 2508 มีข้อยกเว้นเกี่ยวกับการได้สัญชาติหรือขอแปลงสัญชาติ ซึ่งกฎหมายได้ระบุชัดถึงการไม่ได้สัญชาติด้วยเช่นกัน เมื่อพิจารณาระหว่างพระราชบัญญัติสัญชาติกับปฏิญญาสากลว่าด้วยสิทธิมนุษยชน รวมถึงอนุสัญญาว่าด้วยสิทธิเด็กจึงยังพบข้อขัดแย้งในทางปฏิบัติอยู่มาก ครูนอกระบบ

การศึกษาทุกกลุ่มจึงควรพิจารณาแนวทางปฏิบัติที่เป็นประโยชน์ต่อเด็กและเยาวชนเป็นหลัก ในส่วนมาตราสำคัญคณะผู้จัดทำนำเสนอข้อกฎหมายส่วนที่เป็นข้อขัดแย้งเกี่ยวกับลักษณะการได้สัญชาติและการได้สัญชาติหลังการเกิดโดยพิจารณาจากข้อบัญญัติในพระราชบัญญัติฉบับนี้ ร่วมกับจลนิตินิสารพันปัญหากฎหมาย เรื่อง ปัญหาคนไร้สัญชาติกับการได้มาซึ่งสัญชาติไทย (อริยพร โพธิ์ใส, 2561)

1.1 มาตราสำคัญ

มาตราหลักที่เกี่ยวข้องกับการได้สัญชาติและการขอแปลงสัญชาติจัดอยู่ในหมวด 1 การได้สัญชาติ โดยมี 2 ลักษณะคือ 1) การได้สัญชาติตามหลักการสืบสายโลหิตจากบิดามารดาคือ เด็กย่อมได้สัญชาติเดียวกันกับพ่อแม่ 2) การได้สัญชาติโดยหลักดินแดนที่เป็นถิ่นกำเนิดคือ ผู้ใดเกิดในดินแดนของประเทศใดย่อมจะได้สัญชาติของประเทศนั้น อย่างไรก็ตาม หลักการลักษณะที่ 2 มีข้อยกเว้นเรื่องการได้สัญชาติ หากผู้ที่เกิดในราชอาณาจักรไทยมีพ่อแม่เป็นคนต่างด้าวที่เข้าเมืองชั่วคราวหรือเข้าเมืองโดยไม่ชอบด้วยกฎหมาย ซึ่งเป็นไปตามมาตรา 7 ทวิ ในกรณีการไม่ได้สัญชาติโดยการเกิด ไร้สัญชาติหรือตกอยู่ในสถานะต่างด้าวนั้น ยังต้องอาศัยความเห็นชอบจากรัฐมนตรีกระทรวงมหาดไทยเป็นรายกรณี อันต้องพิจารณาพร้อมกับมาตรา 10 คนต่างด้าวอาจขอแปลงสัญชาติเป็นไทยได้ต้องมีคุณสมบัติดังต่อไปนี้ 1) บรรลุนิติภาวะแล้วตามกฎหมายไทย 2) มีความประพฤติดี 3) มีอาชีพเป็นหลักฐาน 4) มีภูมิลำเนาในราชอาณาจักรไทยต่อเนื่องมาจนถึงวันที่ยื่นคำขอแปลงสัญชาติเป็นไทยเป็นเวลาไม่น้อยกว่า 5 ปี และ 5) มีความรู้ภาษาไทยตามที่กฎกระทรวงกำหนด

1.2 หน่วยงานที่ดูแล/รับผิดชอบ

หลักการได้กฎหมายสัญชาติของราชอาณาจักรไทยเป็นหนึ่งในสาเหตุที่ทำให้บุคคลที่เกิดในดินแดนกลายเป็นคนไร้รัฐไร้สัญชาติได้ ซึ่งมีผลกระทบดังที่กล่าวไปแล้ว ครุณนอกระบบการศึกษาทุกกลุ่มต่างประสบกับสถานการณ์ที่มีเด็กและเยาวชนไร้สัญชาติและมีปัญหาสิทธิสถานะ อย่างไรก็ตาม ในการปฏิบัติหน้าที่จึงแบ่งออกเป็น 2 ส่วน ได้แก่ ส่วนที่ต้องจัดการศึกษาให้ไม่ว่าจะเป็นการจัดการศึกษาที่ใช้ภาษาแม่ ทวิภาษา ให้กับกลุ่มไร้สัญชาติที่เป็นกลุ่มชาติพันธุ์ที่อาศัยในพื้นที่ห่างไกล ตามแนวชายแดนที่อาจตรวจสอบจากทางภาครัฐ หรือกลุ่มลูกหลานแรงงานข้ามชาติและผู้อพยพภัยสังคราม และส่วนปฏิบัติการขอสัญชาติซึ่งต้องอาศัยการทำงานเชิงบูรณาการจากหลายภาคส่วน อย่างไรก็ตาม มักต้องอาศัยอำนาจเจ้าพนักงานรัฐเป็นหลัก

ส่วนงานสอนครูนอกระบบการศึกษาต้องทำงานร่วมกับองค์กรพัฒนาเอกชน องค์กรชุมชน ภาคประชาชน รวมถึงหน่วยงานภาครัฐด้านการศึกษา อาทิ ครูประจำการ ในโรงเรียน เขตพื้นที่การศึกษา เจ้าหน้าที่ที่ด้านการศึกษาขององค์การบริหารส่วนตำบล อำเภอและจังหวัด รวมทั้งนักวิชาการด้านการศึกษาพหุวัฒนธรรม เพื่อให้สามารถจัดการศึกษาที่สอดคล้องกับความต้องการลักษณะเฉพาะของเด็ก รวมถึงสอดคล้องกับ อนุสัญญาว่าด้วยสิทธิเด็ก ตามสาระสำคัญของที่ 3 สิทธิในการพัฒนา และปฏิญญาว่าด้วย สิทธิมนุษยชนตามสาระสำคัญข้อที่ 26 ตามที่กล่าวไว้โดยละเอียดในตอนที 1

ชุดคู่มือ/ข้อมูลการดูแลเด็กเพิ่มเติม

เนื่องจากการจัดการศึกษาให้กลุ่มที่มีความต้องการเฉพาะนั้น มีความหลากหลายสูง และความต้องการจำเป็นมักแตกต่างกันไปตามบริบททางภูมิกายภาพ เศรษฐกิจ สังคม และวัฒนธรรม คณะผู้จัดทำสนับสนุนให้ครูนอกระบบการศึกษาศึกษาจากชุดรายงานวิจัย หรือเอกสารวิชาการเพิ่มเติมโดยไม่ยึดคู่มือใดคู่มือหนึ่งเป็นแกนกลางและสามารถปรับใช้ รวมถึงพัฒนาคู่มือการดูแลเด็กของตนต่อไปได้ ตัวอย่างเช่น งานศึกษาวิจัย โครงการจัดการศึกษาแบบทวิ-พหุภาษา (ภาษาไทย-มลายูถิ่น) ในโรงเรียนเขตพื้นที่จังหวัดชายแดนภาคใต้ และการจัดการศึกษารูปแบบทวิภาษา: เพื่อความเป็นพหุนิยมหรือเพื่อการกลืนกลาย ดัง QR Code ตามภาพด้านล่าง

1) โครงการจัดการศึกษาแบบทวิ-พหุภาษา (ภาษาไทย-มลายูถิ่น) ในโรงเรียนเขตพื้นที่จังหวัดชายแดนภาคใต้

2) การจัดการศึกษารูปแบบทวิภาษา: เพื่อความเป็นพหุนิยมหรือเพื่อการกลืนกลาย

2. ระเบียบสำนักทะเบียนกลางว่าด้วยการจัดทำทะเบียนประวัติสำหรับบุคคลที่ไม่มีสถานะทางทะเบียน พ.ศ. 2562

ระเบียบสำนักนักทะเบียนกลาง มีสถานะเป็นข้อบังคับที่อาศัยอำนาจตามความในมาตรา 8/2 (1) และมาตรา 38 วรรคสอง แห่งพระราชบัญญัติการทะเบียนราษฎร พ.ศ. 2534 ซึ่งแก้ไขเพิ่มเติมฉบับที่ 2 พ.ศ. 2551 และมาตรา 19/2 วรรคหนึ่ง แห่งพระราชบัญญัติการทะเบียนราษฎร พ.ศ. 2534 ซึ่งแก้ไขเพิ่มเติมฉบับที่ 3 พ.ศ. 2562 ซึ่งมีรายละเอียดระเบียบเกี่ยวกับการจัดทำทะเบียนประวัติสำหรับบุคคลที่ไม่มีสถานะทางทะเบียน

2.1 ระเบียบและข้อกำหนดสำคัญ

ในระเบียบข้อ 4 ได้ระบุถึงบุคคลที่ไม่มีสถานะทางทะเบียนไว้โดยละเอียดในเอกสารชุดนี้ คณะผู้จัดทำขอสรุปเนื้อหาสำคัญดังนี้ นิยามบุคคลที่ไม่มีสถานะทางทะเบียน หมายถึง บุคคลที่มีถิ่นที่อยู่ในราชอาณาจักรแต่ไม่มีรายการในทะเบียนบ้านหรือเอกสารการทะเบียนราษฎร (เลขบัตรประจำตัวประชาชน 13 หลัก) ซึ่งประกอบด้วยเด็กที่ถูกพ่อแม่ทอดทิ้ง เด็กเร่ร่อน เด็กที่ไม่ปรากฏพ่อแม่และอยู่ในสถานสงเคราะห์ คนซึ่งไม่มีสัญชาติไทยเป็นคนไร้รัฐไร้สัญชาติที่เข้ามามีภูมิลำเนาในประเทศแบบผิดกฎหมาย และคนซึ่งไม่มีสัญชาติไทยที่รัฐบาลมีนโยบายให้สำรวจและจัดทำทะเบียนประวัติเพื่อการแก้ไขปัญหาสถานะบุคคลและสัญชาติ

สาระสำคัญในระเบียบข้อ 5-10 เป็นรายละเอียดที่นายทะเบียนท้องถิ่น นายทะเบียนอำเภอ และนายทะเบียนกลางต้องดำเนินการจัดทำทะเบียนประวัติของผู้ไม่มีสถานะบุคคล เริ่มจากการได้รับแจ้งการเกิด หรือขอเพิ่มชื่อในทะเบียน การขอเอกสารทะเบียนราษฎร ตลอดจนการสำรวจอันเนื่องมาจากนโยบายด้านความมั่นคงของรัฐบาลที่เกี่ยวข้องกับการแก้ไขปัญหาสิทธิในสถานะบุคคลและสัญชาติของบุคคลที่อาศัยอยู่ในราชอาณาจักร ซึ่งขั้นตอนสำคัญคือ การสำรวจเอกสาร จัดทำทะเบียนประวัติและบันทึกสถานะบุคคลและสถานะทางทะเบียนไว้ในระบบคอมพิวเตอร์ เพื่อให้หน่วยงานภาครัฐอื่น ๆ เข้าถึงข้อมูลและสามารถจัดสวัสดิการและบริการของรัฐให้แก่บุคคลนั้นได้ โดยเฉพาะอย่างยิ่ง ระเบียบข้อ 11 ระบุถึงการรับแจ้งเกิดบุตรของคนที่ไม่มีสถานะทางทะเบียน ซึ่งสอดคล้องกับข้อบังคับในพระราชบัญญัติสัญชาติ พ.ศ. 2508 อย่างไรก็ตาม ในระเบียบฉบับแก้ไข พ.ศ. 2562 ให้อำนาจนายทะเบียนวินิจฉัยสัญชาติของเด็กตามข้อบังคับทะเบียนราษฎร เพื่อให้เด็กไม่ตกอยู่ในฐานะบุคคลที่ไม่มีสถานะทางทะเบียน

2.2 หน่วยงานที่ดูแล/รับผิดชอบ

หน่วยงานหลักที่เกี่ยวข้องกับการจัดการดูแลเรื่องสถานะบุคคลย่อมเป็นเจ้าหน้าที่ภาครัฐคือ นายทะเบียนตั้งแต่ในระดับท้องถิ่น ระดับอำเภอ และนายทะเบียนกลาง ตลอดจนการทำงานแบบบูรณาการร่วมกับองค์กรพัฒนาเอกชน และองค์กรภาคประชาชน ดังที่กล่าวไว้แล้วในหน่วยงานรับผิดชอบตามกฎหมายพระราชบัญญัติสัญชาติ ข้างต้น

ชุดคู่มือ/ข้อมูลการดูแลเด็กเพิ่มเติม

คู่มือหรือเอกสารที่เกี่ยวข้องกับการขอสถานะบุคคล สามารถศึกษาได้ผ่านคู่มือสำหรับประชาชน เรื่องการขอมีบัตรประจำตัวคนซึ่งไม่มีสัญชาติไทย กรณีบุคคลไม่มีสถานะทางทะเบียน (ตัวอย่างหน่วยบริการ ฝ่ายทะเบียนสำนักงานเขตห้วยขวาง กทม.) ดัง QR Code ตามภาพด้านล่าง

คู่มือสำหรับประชาชน : การขอมีบัตรประจำตัวคนซึ่งไม่มีสัญชาติไทยกรณีบุคคลไม่มีสถานะทางทะเบียน

พยานเอกสารในกิจการ : ฝ่ายทะเบียนสำนักงานเขตห้วยขวางกรุงเทพมหานคร

ผลิตภัณฑ์ 151ทร เอ็มโตะ (คิวอาร์) ในการยื่นคำขอ และใบการพิจารณาอนุญาต
บุคคลที่ไม่มีสถานะทางทะเบียนถืออายุตั้งแต่ 5 ปีบริบูรณ์แต่ไม่เกิน 70 ปีบริบูรณ์และมีใบทะเบียนประวัติว่าเป็นบุคคลประเภท
ที่มีใบคำขอมีบัตรประจำตัวคนซึ่งไม่มีสัญชาติไทยกรณีไม่มีใบทะเบียนประวัติ

หมายเหตุ

- 1) ขั้นตอนการดำเนินการตามคู่มือจะเป็นขั้นตอนเวลา ที่ผู้ยื่นคำขอต้องดำเนินการตามขั้นตอนที่ระบุไว้ในคู่มือประชาชน
เรียบร้อยแล้ว
- 2) กรณีคำขอหรือเอกสารหลักฐานไม่ครบถ้วน/เป็นความบกพร่องไม่สมบูรณ์เป็นเหตุไม่สามารถส่งมอบใบแจ้งพำนักให้
จึงต้องยื่นเอกสารหลักฐานเอกสารที่เอกสารหลักฐานที่ยื่นเดิมเสียโดยยื่นคำขอต่อสำนักงานขึ้นทะเบียน /
หรือยื่นเอกสารเพิ่มเติมภายในระยะเวลาที่กำหนด ในขั้นที่ยังมีสถานะเป็นขอมีบัตรและต้องชำระค่าธรรมเนียมแจ้งพำนักและยื่น
คำขอถือสัญชาติหรือสถานะทางทะเบียนหรือยื่นคำขอตามและขอเปลี่ยนคำขอมีบัตรหรือขอเอกสารใบแจ้งพำนักหรือยื่น
ขออำนาจใบแจ้งพำนัก
- 3) เจ้าหน้าที่แจ้งผลการพิจารณาไปยังสำนักงานภายใน 7 วันนับแต่วันที่ยื่นคำขอแล้วเสร็จประมาณ 10 ๑๒๓.๑๑.
การนำตรวจตราผลดำเนินการพิจารณาของสำนักงาน ก.๒558

คู่มือสำหรับประชาชน เรื่องการขอมีบัตรประจำตัวคนซึ่งไม่มีสัญชาติไทย
กรณีบุคคลไม่มีสถานะทางทะเบียน

บทที่ 3

ตัวอย่างแนวทางการดูแล เด็กนอกระบบการศึกษา

กรณีตัวอย่าง

เด็กหญิงแพรวอายุ 7 ปี เป็นเด็กที่ถูกทอดทิ้ง ไม่ทราบสัญชาติ และไม่มีเอกสารรับรองตัวบุคคลหรือเลขประจำตัวบุคคล ทำให้ไม่สามารถเข้าถึงการศึกษาระบบได้ตามปกติ

คณะผู้จัดทำได้นำเสนอแนวทางการดูแลเด็กนอกระบบการศึกษาสำหรับกรณีดังกล่าว โดยมีข้อมูลที่เกี่ยวข้องกับกฎหมาย หน่วยงานและขั้นตอน รวมถึงแหล่งข้อมูลเพิ่มเติมตามตารางด้านล่างนี้

แนวทางการดูแลเด็กนอกระบบการศึกษา	
กระบวนการพิสูจน์สัญชาติ	กระบวนการเข้าถึงการศึกษ
<p>กฎหมายที่เกี่ยวข้อง</p> <ol style="list-style-type: none"> พระราชบัญญัติสัญชาติ พ.ศ. 2508 ระเบียบสำนักทะเบียนกลางว่าด้วยการจัดทำทะเบียนประวัติสำหรับบุคคลที่ไม่มีสถานะทางทะเบียน พ.ศ. 2562 <p>หน่วยงานที่เกี่ยวข้อง</p> <ol style="list-style-type: none"> เจ้าหน้าที่ที่พบเด็กในพื้นที่ (นักสังคมสงเคราะห์กระทรวงการพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์ (พม.)/องค์กรพัฒนาเอกชนด้านเด็กและเยาวชน/กำนันผู้ใหญ่บ้าน) นายอำเภอ นายทะเบียนในเขตอำเภอหรือสำนักทะเบียนท้องถิ่นที่พบ เจ้าหน้าที่ตำรวจ/เจ้าหน้าที่สืบสวน 	<p>กฎหมายที่เกี่ยวข้อง</p> <ol style="list-style-type: none"> พระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542 และที่แก้ไขเพิ่มเติม (ฉบับที่ 2) พ.ศ. 2545 และ (ฉบับที่ 3) พ.ศ. 2553 ระเบียบกระทรวงศึกษาธิการว่าด้วยหลักฐานในการรับนักเรียนนักศึกษาเข้าเรียนในสถานศึกษา พ.ศ. 2548 ประกาศกระทรวงศึกษาธิการ เรื่องการรับนักเรียน นักศึกษาที่ไม่มีหลักฐานทะเบียนราษฎรหรือไม่มีสัญชาติไทย พ.ศ. 2561 <p>หน่วยงานที่เกี่ยวข้อง</p> <ol style="list-style-type: none"> เจ้าหน้าที่ที่พบเด็กในพื้นที่ (นักสังคมสงเคราะห์กระทรวงการพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์ (พม.)/องค์กรพัฒนาเอกชนด้านเด็กและเยาวชน/กำนัน ผู้ใหญ่บ้าน) สถานศึกษา (หน่วยงานการศึกษาของรัฐหรือเอกชน สถานพัฒนาเด็กปฐมวัย โรงเรียน ศูนย์การเรียนรู้ สถาบันที่เกี่ยวข้องกับการศึกษา) สำนักทะเบียนอำเภอ/สำนักทะเบียนท้องถิ่น

แนวทางการดูแลเด็กนอกระบบการศึกษา

กระบวนการพิสูจน์สัญชาติ	กระบวนการเข้าถึงการศึกษา
<p>ขั้นตอน</p> <ol style="list-style-type: none"> 1. ผู้แจ้งยื่นคำร้องเพื่อแจ้งเกิดและพิสูจน์สถานะการเกิดและสัญชาติของเด็ก 2. นายทะเบียนท้องที่รับคำร้องและดำเนินการตรวจสอบรายการบุคคลในฐานข้อมูล ร่วมกับเจ้าหน้าที่สืบสวน <ol style="list-style-type: none"> 2.1 ตรวจสอบเอกสารและสืบสวนข้อเท็จจริงเกี่ยวกับประวัติของเด็ก บิดาและมารดา 2.2 ออกใบรับแจ้งเกิดและตรวจสอบความสมบูรณ์ของการสืบสวนเพื่อส่งเอกสารต่อนายอำเภอ 3. นายอำเภอพิจารณาและแจ้งผลต่อนายทะเบียนภายใน 30 วัน <ol style="list-style-type: none"> 3.1 กรณีเด็กเกิดในราชอาณาจักรเป็นผู้มีสัญชาติไทยหรือไม่มีสัญชาติไทย นายอำเภอแจ้งให้นายทะเบียนออกสูติบัตรโดยใส่รายละเอียดเกี่ยวกับเด็ก บิดาและมารดาตามข้อมูลที่ทราบ 3.2 กรณีเด็กไม่ได้เกิดในราชอาณาจักร ไม่มีสัญชาติไทย และไม่สามารถพิสูจน์สถานะการเกิด นายอำเภอแจ้งให้นายทะเบียนจัดทำทะเบียนประวัติ (ท.ร.38ก) ให้เด็กเป็นบุคคลประเภท 0 โดยใช้เลขที่บ้านสถานสงเคราะห์ 4. นายทะเบียนเพิ่มชื่อเด็กเข้าในทะเบียนบ้านประเภท ท.ร. 13 หรือ ท.ร. 14 ของสถานสงเคราะห์แล้วแต่กรณี 	<p>ขั้นตอน</p> <ol style="list-style-type: none"> 1. สถานศึกษาประสานงานกับหน่วยงานเพื่อรวบรวมเอกสารหลักฐานที่เกี่ยวข้อง <ol style="list-style-type: none"> 1.1 ประสานกับสำนักทะเบียนอำเภอ/สำนักทะเบียนท้องถื่นเพื่อขอจัดทำทะเบียนราษฎรและกำหนดเลขประจำตัว 13 หลัก 1.2 กรณีที่ไม่สามารถดำเนินการจัดทำทะเบียนราษฎรได้ สถานศึกษาเป็นผู้กำหนดรหัสประจำตัวผู้เรียน (รหัส G) ผ่านระบบกำหนดรหัสประจำตัวผู้เรียนเพื่อเข้ารับบริการการศึกษาสำหรับผู้ไม่มีหลักฐานทางทะเบียนราษฎร (ระบบ G code) 2. ระบบประมวลผลและส่งต่อข้อมูลเด็กให้กับศูนย์บริหารการทะเบียนภาค สาขาจังหวัดเพื่อจัดพิมพ์บัญชีรายชื่อเด็กและจัดส่งให้สำนักทะเบียนอำเภอ/สำนักท้องถื่นที่เกี่ยวข้อง 3. นายทะเบียนอำเภอ/ท้องถื่นส่งบัญชีรายชื่อเด็กและแบบคำร้อง ท.ร. 31 ให้สถานศึกษาตรวจสอบข้อมูล <ol style="list-style-type: none"> 3.1 กรณีที่เด็กมีเลขประจำตัว 13 หลักแล้วให้ใช้เลขประจำตัวแทนรหัส G 3.2 กรณีที่เด็กยังไม่มีเลขประจำตัวให้สถานศึกษาจัดทำคำร้อง ท.ร.31 และแบบรายงานส่งให้สำนักทะเบียนอำเภอ/ท้องถื่นจัดทำทะเบียนประเภท 0 และแจ้งให้สถานศึกษาทราบเพื่อใช้เลขประจำตัวประชาชน 13 หลักแทน 4. สถานศึกษาแจ้งนักเรียน และให้กรอกแบบสำรวจจัดทำประวัติบุคคล (แบบ 89) และให้นักเรียนไปทำบัตรประจำตัวที่สำนักทะเบียนอำเภอ/ท้องถื่น

แนวทางการดูแลเด็กนอกระบบการศึกษา	
กระบวนการพิสูจน์สัญชาติ	กระบวนการเข้าถึงการศึกษา
<p>ข้อมูลเพิ่มเติม หลักกฎหมายเกี่ยวกับการพิสูจน์สัญชาติ</p> 	<p>ข้อมูลเพิ่มเติม คู่มือและแนวปฏิบัติสำหรับการจัดการศึกษา แก่บุคคลที่ไม่มีหลักฐานทะเบียนราษฎร หรือไม่มีสัญชาติไทย</p>

กรณีของน้องแพรวอายุ 7 ปี เป็นเด็กที่ถูกทอดทิ้ง ไม่ทราบสัญชาติ ครรณนอกระบบการศึกษาสามารถดำเนินกระบวนการพิสูจน์สัญชาติและกระบวนการเข้าถึงการศึกษาให้น้องแพรวได้ควบคู่กันตามขั้นตอนพอสังเขปข้างต้น ทั้งนี้กระบวนการดังกล่าวอาจใช้ระยะเวลาในการดำเนินการยาวนานแตกต่างกันตามบริบทและความซับซ้อนของแต่ละกรณี

ทั้งนี้ ขั้นตอนการให้ความช่วยเหลือเด็กนอกระบบที่มีประเด็นปัญหาซับซ้อนและมีความต้องการเฉพาะ ครรณนอกระบบควรพิจารณาความจำเป็นและความเป็นไปได้ในการดำเนินการก่อน-หลัง ตัวอย่างเช่น กรณีน้องแพรว หากกระบวนการพิสูจน์สัญชาติใช้เวลาในการสืบสวนข้อเท็จจริงยาวนาน ควรพิจารณาเรื่องการเข้าถึงการศึกษาของเด็กหรือการเข้าถึงบริการของรัฐ เช่น บริการด้านสาธารณสุข บริการที่เกี่ยวข้องกับสวัสดิการขั้นพื้นฐาน หรือบริการอื่น ๆ ซึ่งมีความจำเป็นเร่งด่วนต่อสวัสดิภาพของเด็ก เป็นต้น โดยครรณนอกระบบการศึกษาสามารถพิจารณาดำเนินการร่วมกับทีมสหวิชาชีพตามความเหมาะสมของแต่ละกรณี

.....

เอกสารอ้างอิง

คณะกรรมการการด้านสิทธิมนุษยชน องค์การสหประชาชาติ. (2555). *อนุสัญญาว่าด้วยสิทธิเด็กและพิธีสารเลือกรับของอนุสัญญาว่าด้วยสิทธิเด็ก* (พิมพ์ครั้งที่ 3). สำนักส่งเสริมและพิทักษ์เด็ก สำนักงานส่งเสริมและพิทักษ์เด็ก เยาวชน ผู้ด้อยโอกาส คนพิการและผู้สูงอายุ กระทรวงพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์.

ประกาศกระทรวงการพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์ เรื่อง ประเภทและหลักเกณฑ์ ความพิการ (ฉบับที่ 2) พ.ศ.2555. (2555, 26 กรกฎาคม). *ราชกิจจานุเบกษา*. เล่ม 129 ตอนพิเศษ 119 ง

พระราชบัญญัติการบริหารการแก้ไขบำบัดฟื้นฟูเด็กและเยาวชนที่กระทำผิด พ.ศ. 2561 (2561, 2 มีนาคม). *ราชกิจจานุเบกษา*. เล่ม 135 ตอนที่ 12 ก

พระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542 และที่แก้ไขเพิ่มเติม (ฉบับที่ 2) พ.ศ. 2545. (2545, 19 ธันวาคม). *ราชกิจจานุเบกษา*. เล่ม 119 ตอนที่ 123 ก

พระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542 (ฉบับที่ 3) พ.ศ. 2553. (2553, 22 กรกฎาคม). *ราชกิจจานุเบกษา*. เล่ม 127 ตอนที่ 45 ก

พระราชบัญญัติคุ้มครองเด็ก พ.ศ. 2546. (2546, 24 กันยายน). *ราชกิจจานุเบกษา*. เล่ม 120

พระราชบัญญัติสัญชาติ พ.ศ. 2508 แก้ไขเพิ่มเติม 2535 (2535, 8 เมษายน). *ราชกิจจานุเบกษา*. เล่ม 42 ตอนที่ 94

พระราชบัญญัติส่งเสริมและพัฒนาคุณภาพชีวิตคนพิการ พ.ศ. 2550. (2550, 27 กันยายน). *ราชกิจจานุเบกษา*. เล่ม 124 ตอนที่ 61 ก

พระราชบัญญัติส่งเสริมและพัฒนาคุณภาพชีวิตคนพิการ (ฉบับที่ 2) พ.ศ. 2556. (2556, 29 มีนาคม). *ราชกิจจานุเบกษา*. เล่ม 130 ตอนที่ 30 ก

ระเบียบกรมประชาสงเคราะห์ว่าด้วยการสงเคราะห์เด็กภายในครอบครัว พ.ศ.2529.
(2529, 27 มกราคม).

ระเบียบกรมพัฒนาสังคมและสวัสดิการ ว่าด้วยการสงเคราะห์เด็กภายในครอบครัว
พ.ศ.2547. (2547, 11 พฤษภาคม).

ระเบียบสำนักทะเบียนกลางว่าด้วยการจัดทำทะเบียนประวัติสำหรับบุคคลที่ไม่มีสถานะ
ทางทะเบียน พ.ศ. 2562. (2562, 21 มิถุนายน). *ราชกิจจานุเบกษา*. เล่ม 136
ตอนพิเศษ 158 ง

อริยพร โพธิ์ใส. สารพันปัญหากฎหมาย: ปัญหาคนไร้สัญชาติกับการได้มาซึ่งสัญชาติไทย.
(2561, กันยายน-ตุลาคม). *จูนิตี*, หน้า 183-191.

อิทธิพร บุญประคอง, ณัฐวัฒน์ กฤษณามระ, ศิริลักษณ์ นิยม, ปริม มาศรีนวล,
พรพรหม เพ็ชรคล้าย, & กันตภณ พร้อมมูล. (2551). *ปฏิญญาสากลว่าด้วย
สิทธิมนุษยชน Universal Declaration of Human Rights*. กรุงเทพฯ,
ประเทศไทย: กรมองค์การระหว่างประเทศ กระทรวงการต่างประเทศ.

สแกนเพื่อดูดาวนิโหลด
หนังสือชุดความรู้

หน่วยปฏิบัติการวิจัยเพื่อการพัฒนาเด็กและเยาวชน
คณะครุศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย
อีเมล: cyd.educhula@gmail.com เว็บไซต์: www.cydcenter.com